

MAŁGORZATA CHOMA-JUSIŃSKA

DUSZPASTERSTWO AKADEMICKIE KUL 1944-1989
JAKO OŚRODEK FORMACYJNY
LUBELSKIEGO ŚRODOWISKA AKADEMICKIEGO

WPROWADZENIE

Działalność duszpasterska w środowisku akademickim została zainicjowana wraz z rozpoczęciem pracy dydaktyczno-naukowej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w 1918 r. Opiekę duchową sprawowali księża profesorowie pod kierunkiem rektora. Charakter formacyjny miała również aktywność stowarzyszeń i organizacji katolickich działających w środowisku akademickim. Od końca lat 20. Episkopat Polski zaczął wprowadzać koncepcję instytucjonalnego duszpasterstwa. W 1934 r. ówczesny rektor KUL-u powołał Komitet Duszpasterski z udziałem przedstawicieli organizacji akademickich. Szczególna rola w zakresie opieki duszpasterskiej przypadała dyrektorom konwiktów księży studentów. Istotne zmiany zaszły od początku roku akademickiego 1936/37. Pierwszy raz biskup ordynariusz lubelski Marian Fulman, Wielki Kanclerz KUL, powołał duszpasterza akademickiego, którym został ks. prof. Antoni Słomkowski. Poświęcony został również odbudowany kościół akademicki pod wezwaniem Świętego Krzyża, który stał się centrum działalności duszpasterskiej¹. Ks. Piotr Tarnowski w pracach poświęconych ośrodkowi duszpasterskiemu przy KUL-u podkreśla jego istotną rolę w okresie przedwojennym i niekwestionowane zasługi w wypracowaniu podstaw organizacyjnych i programowych duszpasterstwa krajowego. W lubelskim środowisku zrodziła się m.in. inicjatywa zorganizowania ogólnopolskiej pielgrzymki

Dr MAŁGORZATA CHOMA-JUSIŃSKA – historyk, pracownik Oddziałowego Biura Badań Historycznych IPN w Lublinie; ul. Wodopojna 2, 20-086 Lublin; e-mail: malgorzata.jusinska@ipn.gov.pl

¹ *Księga jubileuszowa 50-lecia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, red. S. Kunowski i in., Lublin 1969, s. 82.

akademickiej na Jasną Górę. Pierwsza została zorganizowana w maju 1936 r. Młodzież studencka złożyła wówczas uroczyste ślubowanie, przyjmując jako patronkę Królową Korony Polskiej².

W okresie powojennym edukacja i wychowanie młodych ludzi stało się przestrzenią, na której w sposób szczególnie starły się wpływy Kościoła i władzy komunistycznej. Dla obydwu stron istotne było, jak zostanie ukształtowana młoda inteligencja, czyli ta część społeczeństwa, która w przyszłości będzie pełniła ważne funkcje w administracji, edukacji, kulturze i innych dziedzinach życia publicznego.

W ciągu pierwszych paru powojennych lat opieka duszpasterstwa w środowisku KUL-u sprawowana była według wzorca sprzed 1939 r. Od 1945 r. działalność wznowiła Sodaliczka Mariańska i Juventus Christiana, a rok później Caritas Academica, która wraz z Bratnią Pomocą świadczyły wsparcie socjalne, tak bardzo istotne dla społeczności uniwersyteckiej w okresie tuż powojennym. Inne sfery działalności organizacji, zwłaszcza społeczna oraz formacyjna, podlegały ograniczeniom i szykanom ze strony władz. Dotyczyło to sytuacji organizacji w całym kraju. W tych warunkach w 1946 r. Episkopat zdecydował, że opieka duchowa nad środowiskiem uniwersyteckim miała być realizowana przez duszpasterstwo akademickie, które stało się instytucją kościelną. W 1949 r. po tym, jak na mocy dekretu o zmianie niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach z 5 sierpnia oraz rozporządzenia ministra administracji publicznej z 6 sierpnia 1949 r. w sprawie wykonania tego dekretu przed organizacjami kościelnymi postawiony został wymóg rejestracji, Episkopat od listopada tego roku zawiesił ich działalność. W zaistniałej sytuacji konieczne było wypracowanie na nowo ram organizacyjnych i programowych działalności Kościoła w środowisku studenckim. W maju 1953 r. powołana wówczas Komisja Episkopatu Duszpasterstwa Akademickiego ogłosiła wytyczne dotyczące pracy duszpasterstw. Powołano ogólnopolską instytucję (urząd kościelny) sprawującą zorganizowaną opiekę duchową nad całą społecznością akademicką. Dokument zawierał szczegółowe wskazania dotyczące organizowania życia liturgicznego i sakramentalnego, opieki duchowej, rozwijania i pogłębiania religijności, organizowania pomocy charytatywnej³. W miejsce działalności

² P. TARNOWSKI, *Duszpasterstwo akademickie w Lublinie w latach 1918-1939*, rozprawa doktorska napisana w Instytucie Teologii Pastoralnej na Wydziale Teologicznym KUL pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Adama Szafrąńskiego, Lublin 1981, s. 59, 85, 88, 90 – mps w Archiwum Uniwersyteckim KUL (dalej: AKUL); TENŻE, *Inicjatywy duszpasterskie w lubelskim środowisku akademickim w latach 1918-1939*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski. Wybrane zagadnienia z dziejów uczelni*, red. G. Karolewicz, M. Zahajkiewicz, Z. Zieliński, Lublin 1992, s. 327-334.

³ A. PRZYBECKI, *Między poczuciem zagrożenia a potrzebą obecności. Koncepcja duszpasterstwa akademickiego w Polsce po przełomie 1989 r.*, Poznań 1999, s. 127-128.

w ramach organizacji i stowarzyszeń aż do 1989 r. aktywność ta miała skupiać się wokół kościoła akademickiego i duszpasterza.

Przemiany polityczne w 1956 r. wpłynęły również na pracę duszpasterstw. Przede wszystkim ich aktywność stała się bardziej systematyczna i skoordynowana dzięki pracom Komisji Krajowej Duszpasterstwa Akademickiego. W czasie corocznych spotkań duszpasterze mieli okazję przedyskutować różne problemy dotyczące działalności ośrodków. Wciąż miały one charakter elitarny, ale rozszerzało się ich oddziaływanie, również ze względu na potrzeby rozrastającego się środowiska akademickiego. Dla przykładu w Lublinie obok KUL-u, który wznowił działalność w 1944 r., i powołanego wówczas Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej od 1955 r. istniały dwie nowe uczelnie: Wyższa Szkoła Rolnicza i Wyższa Szkoła Inżynierska. W sumie na studiach dziennych uczyło się wówczas ponad 6 tys. osób.

Od momentu wznowienia działalności po wojnie duszpasterstwo KUL starało się objąć opieką całe lubelskie środowisko akademickie. Wielu studentów korzystało jednak z opieki duszpasterskiej w miejscu dla siebie najbardziej dogodnym, najbliższym. Dla niektórych były to kościoły parafialne. Z myślą o nich w latach 60. rozwinęło się kilka innych duszpasterstw parafialnych oraz przy kościele katedralnym, które prowadził ks. Piotr Tarnowski, u ojców kapucynów na Krakowskim Przedmieściu oraz przy kościele Salezjanów w dzielnicy Kalinowszczyzna. W następnej dekadzie powstały nowe prężne ośrodki: przy kościele Dominikanów na ul. Złotej, który prowadził o. Ludwik Wiśniewski, przy kościele Świętego Ducha, gdzie kontynuował działalność ks. Tarnowski, oraz przy kościele Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny Zwycięskiej, który prowadził ks. Stefan Młynarczyk, a następnie ks. Mieczysław Brzozowski. Ksiądz Wacław Oszejca sprawował z kolei opiekę duszpasterską nad studentami Politechniki Lubelskiej. Wymienione ośrodki, choć skupiały znacznie mniejszą liczbę studentów, wyróżniały się dużą aktywnością. Ich intensywna działalność była jednak znacznie krótsza, najczęściej kilkuletnia.

Na podstawie Regulaminu Komisji Duszpasterstwa Akademickiego z listopada 1967 r. duszpasterstwo KUL zyskało status ośrodka diecezjalnego, które miało koordynować pracę ośrodków rejonowych i filii (w tym wypadku w domach akademickich)⁴. Uchwalenie regulaminu poprzedziła dyskusja w gronie duszpasterzy, w której głos zabrał m.in. o. Hubert Czuma, ówczesny duszpasterz akademicki KUL. Był współautorem, razem z innymi duszpasterzami, memoriału dla Episko-

⁴ R. MAĆKOWSKI, *Duszpasterstwo Akademickie KUL*, Lublin 2002, s. 77 (praca magisterska napisana pod kierunkiem Henryka Gapskiego) – mps w AKUL.

patu Polski dotyczącego sytuacji wśród młodzieży. Autorzy dokumentu zwracali uwagę na kryzys wśród studentów, przejawiający się w spadku praktyk religijnych. Alarmowali, że duszpasterstwa (ani struktury Kościoła) nie są w stanie skutecznie przeciwstawić się laicyzacji społeczeństw⁵.

W następnych latach kierunek pracy duszpasterstw akademickich nadawały wskazania instytucji kościelnych. Statut Duszpasterstwa Akademickiego uchwalony w styczniu 1971 r. uwzględniał myśl soborową oraz kontekst dyskusji, która toczyła się w ramach Kościoła w Polsce. Ważną zmianą instytucjonalną było wyłonienie Komisji Episkopatu ds. Duszpasterstwa Akademickiego. Zgodnie ze statutem celem działalności duszpasterstwa miało być zapewnienie młodzieży studiującej i pracownikom uczelni wyższych należytej nowoczesnej posługi i pomocy „w realizacji zasad Ewangelii w życiu prywatnym i społecznym”. Duszpasterstwa zmierzały do ukształtowania dojrzałego człowieka i zaangażowanego chrześcijanina. Cel miał być realizowany na płaszczyźnie rozwoju życia religijnego, pogłębianiu wiedzy religijnej i moralnej, moralnego wychowania, wdrażania młodzieży do pracy apostołskiej. Duszpasterstwa miały dbać także o wychowanie do działalności charytatywnej młodych ludzi i troszczyć się o ich potrzeby materialne⁶.

Poza wskazaniem instytucji kościelnych na rozwój duszpasterstw wpływ miała także atmosfera wśród młodzieży po wydarzeniach marcowych 1968 r., wzrost zainteresowania duszpasterstwami od początku lat 70., któremu towarzyszyło postrzeganie ich przez młodzież nie tylko jako instytucje kościelne realizujące cele religijne, ale także jako przestrzeń nieskrępowanej wymiany poglądów i płaszczyznę aktywności społecznej. Ośrodki duszpasterskie były też pod oczywistą presją stosunków państwo – Kościół, a w przypadku duszpasterstwa KUL także meandrów polityki władz wobec uniwersytetu⁷.

Na te wszystkie wydarzenia i procesy nakładał się czynnik personalny – to duszpasterze, ich osobowość i wizja pracy ośrodka wyznaczały kierunek, w którym rozwijało się duszpasterstwo.

⁵ K. JARKIEWICZ, *Duszpasterstwa akademickie Krakowa po II wojnie światowej*, Kraków 2004, s. 157-158.

⁶ A. PRZYBECKI, *Między poczuciem zagrożenia a potrzebą obecności*, s. 137-138.

⁷ Zob. R. ŁATKA, *Problemy metodologiczne w prowadzeniu badań na temat historii Kościoła katolickiego w Polsce „ludowej”*. *Przegląd badań, postulaty badawcze*, „Dzieje Najnowsze” 2016, nr 1, s. 221-231. Na temat polityki władz komunistycznych wobec KUL-u zob. *Kościół i opozycja na Lubelszczyźnie w dokumentach SB 1971-1983*, wstęp, wybór źródeł i opracowanie M. Sobieraj, Lublin 2009; M. SOBIEAJ, *Między oporem a lojalnością. Działania SB wobec KUL na przykładzie rozpracowania prof. Jerzego Kłoczowskiego*, oprac. dokumentów M. Mroczek, Lublin 2015.

DUSZPASTERZE AKADEMICY

W powojennej historii – do końca lat 80. – ośrodek przy KUL-u współtworzyło około trzydziestu duchownych, którzy pełnili funkcję duszpasterza lub zadania pomocnicze w ośrodku. Wśród nich byli duchowni o dużym doświadczeniu duszpasterskim, ale także tacy, dla których posługa w lubelskim ośrodku była dopiero początkiem pracy w środowisku akademickim. Poza osobami, które formalnie pełniły funkcje w duszpasterstwie, z ośrodkiem związane było grono duchownych – studentów KUL-u oraz pracowników naukowych – którzy wpierali duszpasterzy w posłudze religijnej i działaniach formacyjnych.

Po krótkim okresie kierowania duszpasterstwem przez ks. Piotra Ilińskiego w 1946 r. posługę w ośrodku przejął o. Jerzy Mirewicz (właśc. Bronisław Wójcik). Od tego czasu kierowanie duszpasterstwem przejęli jezuici. Ojciec Mirewicz został zapamiętany jako wybitny kaznodzieja. Jego doskonałe komentarze do czytanych tekstów Ewangelii przyciągały do kościoła akademickiego wiernych nie tylko ze środowiska uniwersyteckiego. Reprezentował pozytywistyczny typ myślenia, studiował emocje, które towarzyszyły studentom czy to w kontekście obowiązków uniwersyteckich, czy sytuacji w kraju. W pracy duszpasterskiej wspierali go ks. Jan Skowronek, potem o. Władysław Daleczko (1948-1953) oraz o. Stefan Miecznikowski (1953-1957), otwarty, energiczny, który tworzył z o. Mirewiczem zgrany tandem⁸. Od początku ośrodek był adresowany do całej społeczności studenckiej – w tym okresie środowiska dwóch uniwersytetów, KUL i UMCS⁹.

W 1957 r. funkcję duszpasterza objęli o. Tomasz Rostworowski i o. Zbigniew Frączkowski (który był w ośrodku tylko rok). Ojciec Rostworowski był dawnym moderatorem Związku Sodalicii Mariańskich w Polsce, w latach 1950-1956 był więziony na podstawie wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie. Oceniany był jako dynamiczny duszpasterz. Jako przedwojenny harcerz (w Lublinie i Wilnie), odnowił kontakty w tym środowisku. Starał się je wykorzystywać, by opieką duszpasterską objąć lubelskie środowiska inteligenckie, nie tylko te związane z KUL-em. Na fali politycznej odwilży możliwe było odrodzenie kręgów starszoharcerskich. Ojciec Tomasz Rostworowski wspierał te inicjatywy. Zabiegał również o wypracowanie możliwości współpracy z instruktorami w zakresie oddziaływania wychowawczego na członków drużyn harcerskich,

⁸ Relacja Andrzeja Paluchowskiego (2016, nagranie w zbiorach autorki); P. SPODENKIEWICZ, *Ksiądz Stefan Miecznikowski. Jezuita i harcerz*, Łódź 2010, s. 44-45.

⁹ Archiwum Archidiecezjalne Lubelskie (dalej: AAL), sygn. DzlIV 3899, Kuria Biskupia w Lublinie, Protokół kontroli działalności Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego za rok akademicki 1952/53, 6 XI 1953, s. 7.

m.in. dzięki organizowaniu na KUL-u szkoleń dla instruktorów¹⁰. Inną płaszczyzną oddziaływania, którą wykorzystywał o. Rostworowski, było koło PTTK przy KUL-u. Z jego inspiracji z udziałem księży wykładowców i studentów organizowane były krótkie rajdy turystyczne, w których uczestniczyli również studenci uczelni państwowych¹¹.

Po odejściu w 1961 r. o. Rostworowskiego, cenionego w środowisku KUL-u, duszpasterstwo przeżywało kryzys. Pewien wpływ miało zapewne obserwowane w całym kraju zjawisko spadku religijności i praktyk religijnych. Dodatkowo na początku lat 60. ważyły się losy uniwersytetu. Pod koniec poprzedniej dekady w kręgach władzy rozważany był zamiar przekształcenia KUL-u w uczelnię teologiczną. W atmosferze niepewności co do przyszłości KUL-u stosunkowo duża liczba studentów przeniosła się na uczelnie państwowe. Nowi duszpasterze, ojcowie Edward Czermiński i Jerzy Szelmeczka, mieli trudności ze zmotywowaniem młodzieży do systematycznego zaangażowania. Ojciec Szelmeczka kierował ośrodkiem w latach 1961-1964. Stawiał raczej na indywidualną pracę, porady duszpasterskie. Dzielił ponadto czas między opiekę duchową nad studentami a dydaktykę – jako matematyk był wykładowcą KUL-u. W następnych latach nadal związany był z duszpasterstwem, choć już nie pełnił w nim formalnej roli. Ojciec Czermiński był w Lublinie krótko, od 1961 do 1963 r. Na nim spoczywał przede wszystkim obowiązek nadzorowania spraw związanych z odnowieniem kościoła. Po jego odejściu kierowanie duszpasterstwem powierzono o. Hubertowi Czumie.

Na okres pracy o. Huberta Czumy przypadały bardzo ważne wydarzenia w Kościele polskim i powszechnym. Dynamizujący wpływ na pracę ośrodka miało zapewne zakończenie Soboru Watykańskiego II oraz obchody milenium chrztu Polski. Specjalny program duszpasterstwa (katechezy i zobowiązania indywidualne) miał przygotować młodych ludzi do uroczystości milenijnych. Postanowienia Soboru były okazją do dyskusji i debat, m.in. na temat życia liturgicznego, roli laikatu i procesu demokratyzacji w Kościele oraz ekumenizmu¹².

Po paroletnim kryzysie o. Czuma uaktywnił i rozbudował ośrodek. Kierował nim do 1971 r. Dotąd duszpasterstwo dysponowało czterema pomieszczeniami w baraku przy ul. Łopacińskiego. Kiedy na spotkania przychodziło około trzystu

¹⁰ Archiwum IPN, Oddział w Lublinie (dalej: AIPN Lu), sygn. 08/267, t. 3, Notatka informacyjna, XII 1957, k. 15-16.

¹¹ Zob. S.J. ROSTWOROWSKI, *Były więzień duszpasterzem akademickim w Lublinie*, w: *Pomagaj w sercach odnajdywać Boga. Sto i więcej wspomnień świadków życia ojca Tomasza Rostworowskiego TJ*, oprac. T. Pronobis, S.J. Rostworowski, Lublin 2010, s. 271 nn.

¹² Relacja o. Huberta Czumy zanotowana 10 XI 2001 w Radomiu, w: R. MAĆKOWSKI, *Duszpasterstwo Akademickie KUL*, s. XVI.

osób, nie wszyscy mieścili się w niewielkich salach. Po połączeniu pokoi stworzone zostały warunki do organizowania spotkań z udziałem większej liczby osób. Powiększone zostały i szerzej udostępnione zbiory podręcznej biblioteki, która powstała z inicjatywy ojców Rostworowskiego i Frączkowskiego¹³ i dotąd ulokowana była w kancelarii duszpasterstwa. W odpowiedzi na oczekiwania studentów rozbudowano formy posługi duszpasterskiej w domach akademickich KUL-u¹⁴. Wprawdzie inicjatywa zmian wychodziła od duszpasterzy (czasem także studentów), ale ważne było poparcie dla nich ze strony władz uczelni. Ojciec Czuma podkreślił we wspomnieniach zasługi rektora ks. prof. Wincentego Granata¹⁵. Warto dodać, że ks. Granat jeszcze jako dyrektor konwiktu księży studentów dbał o to, by przygotować studiujących kapłanów do pracy wśród inteligencji, powołując w konwiktzie Koło Duszpasterstwa Akademickiego¹⁶.

Mimo że o. Czuma był w sensie ideowym i politycznym przeciwnikiem ówczesnej władzy, nawet w opiniach formułowanych przez instytucje ją reprezentujące przyznawano, że stworzył ośrodek duszpasterski na wysokim poziomie¹⁷.

W latach 70. i pierwszej połowie następczej dekady duszpasterstwo znacznie rozszerzyło swoje oddziaływanie, co było przejawem rosnącej popularności duszpasterstw w środowisku studenckim, ale także było zasługą duszpasterzy, ojców Mirosława Paciuszkiewicza (1973-1980), Jerzego Świerkowskiego (1976-1979 i 1982-1986), Zygmunta Kwiatkowskiego (1979-1981). Duchowni z sukcesem połączyli – stosownie do potrzeb młodych ludzi – pracę w małych grupach z formami oddziałującymi na szersze grono odbiorców. Wprowadzono wówczas katechezy akademickie, jako formy pogłębiania formacji religijnej, oraz nowe katechezy przedmałżeńskie w małych grupach. Jednocześnie o. Paciuszkiewicz stawiał na pracę i opiekę duszpasterską indywidualną¹⁸. Przywiązywał bardzo dużą wagę do katechumenatu dorosłych. W ciągu siedmiu

¹³ AKUL, Kancelaria Rektorska, Kościół Akademicki i Duszpasterstwo Akademickie, Pismo ks. Zbigniewa Frączkowskiego do rektora KUL, 18 XI 1957.

¹⁴ Tamże, Komisja Episkopatu ds. KUL, Protokół sprawozdawczy z dokonanej analizy działalności poszczególnych agend Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego za rok akademicki 1962/63 i I semestr roku akademickiego 1963/64, s. 8; Protokół sprawozdawczy z dokonanej analizy działalności poszczególnych agend Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego za rok akademicki 1966/67, s. 16.

¹⁵ H. CZUMA, *Kartka z życia i pracy w duszpasterstwie akademickim*, w: R. MAĆKOWSKI, *Duszpasterstwo Akademickie KUL*, s. VI.

¹⁶ W. DANIELSKI, *Jego dobre imię, w: Dla Boga i Kościoła. Sługa Boży ks. Wincenty Granat – świadectwa*, oprac. H.I. Szumił, Sandomierz 2012, s. 187.

¹⁷ AIPN Lu, sygn. 020/331, Plan operacyjnych przedsięwzięć do Teczki Ewidencji Operacyjnej założonej na księdza Ludwika Mariana Wiśniewskiego, 28 V 1974, k. 338.

¹⁸ M. PACIUSZKIEWICZ, *Fascynacje duszpasterskie. Wspomnienia – rozważania*, Ząbki 1990.

lat jego pracy w Lublinie w specjalnych katechezach przygotowujących do chrztu lub bierzmowania uczestniczyło ponad dwieście osób¹⁹.

W wielu wypadkach wytworzyły się trwałe więzi łączące duszpasterzy z ich podopiecznymi również po zakończeniu przez nich studiów. Duchowni towarzyszyli młodym ludziom w dalszych etapach życia, udzielając sakramentu ślubu czy chrztu dzieci. Zorganizowana grupa absolwencka ukształtowała się dopiero pod patronatem o. Paciuszkiewicza. Przez kilka lat wspólnota funkcjonowała według wypracowanego rytmu regularnych spotkań, w czasie których wypoczynek połączony był z mszą św. i rozważaniami religijnymi²⁰.

W 1979 r. w duszpasterstwie rozpoczął pracę o. Zygmunt Kwiatkowski, charyzmatyczny, porywający słuchaczy²¹. Dzięki niemu rozwinął się nurt liturgiczno-modlitewny duszpasterstwa, zainicjowane zostały indywidualne ćwiczenia duchowe w życiu codziennym. Z czasem z jego inspiracji powstała Wspólnota Życia Chrześcijańskiego, która w formie rozwiniętej i zmodyfikowanej istnieje do dzisiaj. Wprawdzie o. Kwiatkowski w 1982 r. wyjechał z Lublina i ponad trzy dekady spędził w Syrii, ale regularnie powracał do duszpasterstwa, gdzie przez parę lat prowadził m.in. „Wielkopostne zamyślenia”.

Duszpasterze w różnej formie i zależnie od potrzeb wspierali studentów znajdujących się w trudnym położeniu. Mimo ich skromnych możliwości w wielu wspomnieniach studenci doceniali otrzymaną pomoc. Duszpasterze jednym dyskretnie wręczali drobne sumy pieniędzy, innym darowali ciepłą odzież, zapraszali na wspólne posiłki czy dofinansowali wakacyjne wyjazdy²². Uczestnicy duszpasterstwa, wspominając duchownych, którzy ich formowali, podkreślają, że prezentowali kanon niezłomnych zasad. Nie narzucali ich, ale wskazywali drogę, którą młodzi ludzie chcieli podążać²³.

DUSZPASTERSKA CODZIENNOŚĆ

Centrum działalności ośrodka stanowił kościół akademicki pw. Świętego Krzyża. Formy pracy ewoluowały stosownie do potrzeb i oczekiwań środowiska

¹⁹ Tamże, s. 22.

²⁰ Tamże, s. 106; M. PACIUSZKIEWICZ, *Drobiazgi pisane prozą*, Warszawa 2011, s. 18-22.

²¹ Relacja Anny Tchórzewskiej (2009, zapis własny z rozmowy w zbiorach autorki).

²² Relacje Andrzeja Paluchowskiego; relacja Huberta Pietrasa (2016, nagranie w zbiorach autorki). Wspomnienie Tadeusza Mierkowskiego i Marii Kunowskiej-Porębniej, w: *70 lat Duszpasterstwa Akademickiego KUL. Księga Jubileuszowa*, red. P. Twardecki, M. Guzewicz, Lublin 2016, s. 88, 90.

²³ Relacja Anny Tchórzewskiej.

akademickiego, ale także możliwości przełamania barier i ograniczeń stawianych przez sytuację polityczną. Istotne były też kompetencje duszpasterzy, którzy czasem dzielili między siebie różne obowiązki, zgodnie z preferowanymi formami działalności.

Msze św. niedzielne i świąteczne, rekolekcje i nabożeństwa okresowe adresowane były do najszerszych kręgów akademickich. Kiedy po wojnie wznowiono działalność, odprawiana była jedna msza niedzielna dla studentów, profesorów i ich rodzin. Od początku kościół akademicki otwarty był dla całej społeczności uniwersyteckiej Lublina, czyli wówczas dwóch uniwersytetów.

Na początku lat 50. (jeśli nie wcześniej) w niedziele i święta były już cztery msze, a w soboty odprawiane były nabożeństwa do Matki Bożej z konferencjami. Z czasem wprowadzano dodatkowe nabożeństwa, np. od 1955 r. była wieczorna modlitwa połączona z komentarzem do Pisma św., rachunkiem sumienia i błogosławieństwem Najświętszym Sakramentem. Zwykle te nowo wprowadzane formy cieszyły się dużym zainteresowaniem²⁴.

Odbywały się cykliczne nabożeństwa poświęcone szczególnym intencjom, np. od lat 50. w środy odprawiano msze (recytowane) w intencji darczyńców KUL-u, potem w środy modlono się za jedność chrześcijan, od 1979 r. w poniedziałek była msza w intencji Kościoła i papieża Jana Pawła II, a w piątek – wspólnoty kościoła akademickiego. Rytm nabożeństw dostosowany był do kalendarza liturgicznego i potrzeb środowiska akademickiego. W pamięci uczestników duszpasterstwa z różnego okresu zapisały się uroczystości Triduum Paschalnego, dostarczające szczególnych przeżyć i integrujące wspólnotę²⁵.

Jeszcze w okresie Soboru Watykańskiego powstał Lubelski Zespół Liturgistów, w którym zaangażowani byli księża z Sekcji Pastoralnej Wydziału Teologicznego i z Instytutu Muzykologii Kościelnej KUL, diecezjalnej Komisji Liturgicznej oraz jezuici z klasztoru przy ul. Królewskiej. Kościół Jezuitów oraz kościół akademicki były pierwszymi placówkami w Lublinie, w których od 1967 r. wprowadzano zmiany w liturgii, np. zamiast kilku mszy św. odprawianych przy ołtarzach bocznych wprowadzono msze koncelebrowane, na podstawie specjalnego pozwolenia

²⁴ AAL, sygn. DzIV 3899, Kuria Biskupia w Lublinie, Protokół kontroli działalności Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego za rok akademicki 1952/53, XI 1953, s. 7; Protokół kontroli działalności Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego za rok akademicki 1953/54, 5 XI 1954, s. 60; tamże, sygn. DzIV 3990, Kuria Biskupia w Lublinie, Protokół kontroli działalności Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego za rok akademicki 1956/57, 31 X 1957, s. 29.

²⁵ Relacja Anny Wójtowicz (2016, nagranie w zbiorach autorki); relacja Huberta Pietrasa; wspomnienie Marii Kunowskiej-Porębniej, w: *70 lat Duszpasterstwa Akademickiego KUL*, s. 90; relacja Anny Tchórzewskiej.

biskupa, po polsku²⁶. Zmiany dotyczyły także przestrzeni świątyni: kapłan zwrócony był twarzą do wiernych, ołtarz został na stałe ustawiony na środku prezbiterium. W kwietniu 1969 r. w kościele akademickim regularnie zaczęto odprawiać mszę św. w języku polskim. Dodatkowo w niektóre czynności zaangażowane były studentki, np. jako lektorki. Wprowadzono znak pokoju poprzez podawanie ręki. Zmiany zostały bardzo dobrze przyjęte zwłaszcza przez młodych ludzi²⁷.

Stałym elementem pracy duszpasterskiej były rekolekcje, początkowo tylko wielkopostne, potem także adwentowe (przynajmniej od lat 70.). W zależności od liczby słuchaczy organizowano nawet po kilka serii rekolekcji dla 2-3 tys. osób. Jeszcze w latach 50. utrzymany był podział na serie rekolekcji dla pracowników umysłowych i wykładowców uczelni oraz pracowników fizycznych, społeczność studencką (początkowo z podziałem na msze św. dla kobiet i mężczyzn), a także absolwentów²⁸. W miarę rozszerzania się środowiska akademickiego i rosnącej liczby kandydatów na studia od lat 70. odprawiane były msze św. i nauczanie w okresie egzaminów na wyższe uczelnie, potem na rozpoczęcie roku akademickiego. Organizowano również wakacyjne spotkania religijno-integracyjne dla nowo przyjętych studentów. Te formy były bardzo istotne nie tylko jako wsparcie duchowe dla młodzieży w trudnym okresie egzaminacyjnym. Pozwalały również na nawiązanie pierwszego kontaktu z duszpasterstwem. Udział młodzieży w kilkudniowych rekolekcjach wzbudzał nadzieje duszpasterzy. Licznie obecni kandydaci na studentów lubelskich uczelni „świadczą o wielkiej otwartości przyszłych akademików – pisał kronikarz duszpasterstwa w 1986 r. – Każdego wieczora bowiem przychodzi ich spora ilość. Ilu z nich zostanie, co z nich, a raczej z ich młodzieńczego zapału potem zostanie? To wielka tajemnica”²⁹.

Pogłębionej modlitwie służyły dni skupienia. Najczęściej adresowane były do poszczególnych grup aktywnych w ramach duszpasterstwa, kończyły jakiś etap

²⁶ R. DEREWENDA, *Dzieło wiary. Historia Ruchu Światło-Życie*, Kraków 2010, s. 50-51; F.B. [Franciszek BLACHNICKI], *Codzienna msza św. koncelebrowana „cum populo” w kościele uniwersyteckim KUL oraz w kościele ks. Jezuitów w Lublinie*, „Collectanea Theologica” 1967, z. 3, s. 162-163; relacja o. Huberta Czumy zanotowana 10 XI 2001 w Radomiu, w: R. MAĆKOWSKI, *Duszpasterstwo Akademickie KUL*, s. XVI.

²⁷ Relacja o. Huberta Czumy zanotowana 10 XI 2001 w Radomiu, w: R. MAĆKOWSKI, *Duszpasterstwo Akademickie KUL*, s. XVI.

²⁸ AKUL, Kancelaria Rektorska, Kościół Akademicki i Duszpasterstwo Akademickie, Rozkład rekolekcji urządzanych przez Duszpasterstwo Akademickie w okresie wielkiego postu w roku 1953; T. ROSTWOROWSKI SJ, *Duszpasterstwo akademickie*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski w oczach wychowanków. Założenia, wspomnienia, sprawozdania*, red. M. Rechowicz, J.S. Łoś, I. Sławińska, Cz. Zgorzelski, Lublin 1958, s. 74.

²⁹ Archiwum Wielkopolsko-Mazowieckiej Prowincji Jezuitów (dalej: AWMPJ), Kronika vice-rezydencji październik 1985-1989.

pracy, np. cykl katechez przedmałżeńskich³⁰. Duszpasterze specjalnie wybierali takie miejsca spotkań, które były pretekstem do dodatkowej refleksji, np. wspólnie z o. Paciuszkiewiczem grupa studentów wyjeżdżała na rekolekcje do Zakroczymia, do ówczesnie funkcjonującego Domu Rekolekcyjnego Duszpasterstwa Trzeźwości³¹.

Od 1936 r., kiedy na Jasnej Górze młodzież akademicka z całej Polski złożyła ślubowania, stałym elementem religijnej aktywności studentów był majowy wyjazd do Częstochowy. Od połowy lat 70. liczba uczestników pielgrzymek z Lublina przez około dekadę oscylowała wokół 500-600 osób³². Silny spadek zainteresowania pielgrzymkami zaznaczył się dopiero na koniec dekady i na początku lat 90.

Ojciec Świerkowski w 1978 r. zainicjował pielgrzymki do sanktuariom Matki Bożej Kębelskiej w Wąwolnicy (najpierw w maju, potem w październiku)³³. Do 1979 r. duszpasterze z kilkunastoma studentami wędrowali w sierpniu na Jasną Górę w składzie warszawskiej pieszej pielgrzymki. W tym samym roku wyruszyła pierwsza po latach pielgrzymka na Jasną Górę, ale z sanktuarium w Wąwolnicy. Organizował ją o. Ludwik Wiśniewski OP, duszpasterz akademicki z ośrodka przy klasztorze ojców dominikanów w Lublinie³⁴. W 1980 r. do Częstochowy wyruszyła już z Lublina odrębna pielgrzymka, w której wspólnie maszerowali uczestnicy lubelskich duszpasterstw. Od początku bardzo zaangażowany w przygotowanie programu pielgrzymek był o. Świerkowski.

Szczególony charakter miały wyjazdy szlakiem papieża pielgrzymującego do Polski. W 1983 r. grupa dziesięciorga studentów z o. Świerkowskim wyruszyła żukiem trasą wizyty Jana Pawła II i uczestniczyła w mszach św. w Warszawie, Częstochowie i Katowicach³⁵.

Formację religijną uzupełniały konferencje i wykłady prowadzone przez duszpasterzy lub zaproszonych gości. Początkowo nauki towarzyszyły nabożeństwom cyklicznym w ramach kalendarza roku liturgicznego, np. majowym czy październikowym. Jeden z pierwszych odnotowanych cykli kazań, w październiku 1957 r.,

³⁰ Relacja o. Mirosława Paciuszkiewicza zapisana 15 XII 2001 w Warszawie, w: R. MAĆKOWSKI, *Duszpasterstwo Akademickie KUL*, s. XX.

³¹ Relacja Anny Wójtowicz.

³² R. MAĆKOWSKI, *Duszpasterstwo Akademickie KUL*, s. 60.

³³ AWMPJ, LU DA 1, Kronika vicerezydencji Lublin Nowotki 7, 1974-1981.

³⁴ Na temat pierwszej pielgrzymki z Lublina na Jasną Górę w 1979 zob. *Formacja Ludwik. Duszpasterstwo akademickie w Lublinie 1971-1981*, red. M. Choma-Jusińska, M. Żórawska, Lublin 2011, s. 40-49.

³⁵ Relacja Huberta Pietrasa; relacja Anny Wójtowicz.

poświęcony był zagadnieniu: „Drogi postępu moralnego”³⁶. Z czasem rozszerzana była możliwość pogłębionej katechezy w ramach duszpasterstwa. Na przykład w drugiej połowie lat 60. głoszone były m.in. cykle konferencji zatytułowane „Wierzę w Boga”, „Marksizm a filozofia chrześcijańska”. Specjalne nauki towarzyszyły Soborowi Watykańskiemu II (a następnie dyskusjom wokół zmian posoborowych) oraz przygotowaniom do obchodów milenijnych. Początkowo prelegentami byli duchowni. Z inicjatywy o. Czumy zaczęto zapraszać świeckich specjalistów, przy czym nie była to tylko kwestia decyzji duszpasterza. Poszerzenie grona zapraszanych gości wymagało zgody Komisji Episkopatu ds. KUL³⁷.

Od lat 70. szerzej stosowano takie formy spotkań, które pozwalały na dyskusję, większą interakcję między prelegentem a słuchaczami. Tak jak i w innych ośrodkach w kraju zainteresowaniem cieszyły się „wolne trybuny” (pierwszy raz zorganizowane w październiku 1968 r. przez poznańskich dominikanów jako Trybuna Duszpasterskie)³⁸. Zaczęto też organizować cykliczne spotkania grup konwersatoryjnych wokół wybranych tematów, np. „Bóg człowiekiem – szansa i odpowiedzialność”, „Między wiarą a niewiarą”, „Literatura, świadek prawdy chrześcijańskiej”. Zjawiska z życia religijnego i społecznego oraz zagadnienia moralne przedstawiane były w formie dwugłosu – często katolików i ateistów czy marksistów. W mniejszym wymiarze organizowano spotkania na temat specyficznych problemów religijnych, społecznych i gospodarczych w różnych regionach świata oraz cykliczne spotkania poświęcone omówieniu bieżących wydarzeń w Kościele i na świecie³⁹.

W roku akademickim 1977/78 wprowadzone zostały katechezy akademickie przeznaczone dla studentów i młodszych pracowników naukowych. Ich formułę i plan wspólnie wypracowali o. Andrzej Koprowski i o. Jerzy Świerkowski. Katechezy miały charakter swego rodzaju studium. Cykl kształcenia miał obejmować cztery lata. Na zakończenie uczestnicy otrzymywali indeksy. Od początku katechezy cieszyły się bardzo dużą popularnością. Były przełomową formą działalności duszpasterstwa. Obok przygotowań do sakramentu małżeństwa umasowiły oddziaływanie ośrodka. W pierwszych latach jesienią zapisywało się nawet około 900 osób (w następnej dekadzie 500-600), regularnie uczestniczyło około 70 procent

³⁶ AAL, sygn. DzIV 3990, Kuria Biskupia w Lublinie, Protokół kontroli działalności Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego za rok akademicki 1957/58, 7 XI 1958, s. 186.

³⁷ AKUL, Kancelaria Rektorska, Komisja Episkopatu ds. KUL, Protokoły kontroli, Protokół z konferencji Komisji Episkopatu dla spraw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, odbytej w siedzibie biskupa lubelskiego 22 X 1966, s. 17.

³⁸ K. JARKIEWICZ, *Duszpasterstwa akademickie Krakowa*, s. 353.

³⁹ AWMPJ, LU DA 1, Kronika vicerezydencji Lublin Nowotki 7, 1974-1981.

z nich. W pierwszym roku zajęcia odbywały się w czterech grupach w tygodniu, w drugim już w sześciu. Najczęściej dotyczyły zagadnień etycznych i moralnych, biblijnych, wychowania i rodziny, rzadziej tematów historycznych, z historii sztuki czy literatury. Zainteresowaniem cieszyły się wystąpienia ks. Andrzeja Szostka „Solidarność a konformizm”, „Wartości i człowiek”, ks. Antoniego Dunajskiego „Chrześcijaństwo w doświadczeniu narodu”, o. Celestyna Napiórkowskiego „Problem objawień prywatnych”. Ceniony lubelski kaznodzieja i duszpasterz ks. Mieczysław Brzozowski mówił m.in. na temat „Chrystus w dziejach naszego narodu (na przykładzie Piotra Skargi)”. Kilkakrotnie gościł w Lublinie prof. Mieczysław Cena, zootechnik, związany z Odnową w Duchu Świętym. Jego prelekcje dotyczyły m.in. roli tradycji w życiu młodego pokolenia. Kiedy w 1981 r. o. Hubert Czuma świętował w Lublinie 25-lecie kapłaństwa, spotkał się z młodzieżą w duszpasterstwie. Jego wystąpienie poświęcone było odpowiedzialności młodzieży za bieżące wydarzenia w Polsce i odnowę w życiu społeczno-politycznym. Po przyznaniu literackiej Nagrody Nobla Czesławowi Miłoszowi o twórczości poety mówiła prof. Irena Sławińska⁴⁰. W 1983 r. pielgrzymkę Jana Pawła II do Polski poprzedził cykl katechez poświęconych jego nauczaniu na wybrane tematy: „Osoba ludzka jako dar”, „Teologia narodu Jana Pawła II”, „Papieskie nauczanie na temat kultury”⁴¹. Po rozpoczęciu roku akademickiego 1985/86, w październiku, duszpasterstwo wspólnie z Instytutem Jana Pawła II zorganizowało cykl wykładów otwartych „Człowiek w poszukiwaniu zagubionej tożsamości”. Była to spopularyzowana wersja odczytów prezentowanych w maju tego roku na sesji naukowej z okazji trzydziestej rocznicy podjęcia pracy naukowej w KUL-u przez ks. doc. Karola Wojtyłę⁴².

Kilka ciekawych imprez zorganizowanych w tym okresie było efektem powstania Konwersatorium Nauki Społecznej. Jego inicjatorami był o. Zdzisław Wojciechowski oraz Adam Cichocki, absolwent KUL-u. Obydwu bliskie były zagadnienia z zakresu socjologii, pracy i katolickiej nauki społecznej. W ramach konwersatorium w maju 1984 r. zorganizowane zostały Dni Społeczne Duszpasterstwa Akademickiego KUL, nawiązujące do tradycji przedwojennych Tygodni Społecznych organizowanych przez Stowarzyszenie Katolickiej Młodzieży Akademickiej „Odrodzenie”. Czterodniowe spotkania między 14 a 18 maja 1984 r. odbywały się pod tytułem „Prawda i wspólnota drogą do wyzwolenia narodu”. Jacek Ambroziak wygłosił prelekcję na temat „Praworzędność – utopia czy szansa?”, Tadeusz Ma-

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Tamże, LU DA 13, Ogłoszenia duszpasterskie 1983.

⁴² „Biuletyn Informacyjny KUL” 14(1985), nr 2(28), s. 76.

zowiecki mówił o postawach chrześcijanin wobec rzeczywistości, o. Stanisław Opiela SJ wygłosił wykład „Wspólnota – azyl czy wyzwolenie?”, Jan Strzelecki poświęcił swoje wystąpienie pracy ludzkiej w nawiązaniu do encykliki *Laborem exercens*, a ks. prof. Józef Tischner zaprezentował referat „Reformacja bez rewolucji”. Po wykładach w kościele toczyły się jeszcze długie dyskusje w sali duszpasterstwa⁴³. Podobny cykl wykładów zorganizowano w maju 1985 r. Zagadnienia poruszane w encyklice *Laborem exercens*, ale także realia codzienności połowy lat 80. sprawiły, że sprawy ekonomii i gospodarki były coraz częściej poruszane w dyskusjach środowisk opiniotwórczych, zarówno tych oficjalnych, jak i związanych z opozycją. W listopadzie 1984 r. w duszpasterstwie, ponownie w ramach konwersatorium, odbyła się sesja poświęcona zagadnieniu „Katolicy a ekonomia”, z udziałem m.in. wykładowców KUL-u Stefana Kurowskiego i Łukasza Czumy⁴⁴.

O doborze tematów decydowały zainteresowania uczestników, ocena duszpasterzy co do potrzeb słuchaczy oraz dostępność prelegentów⁴⁵. Często byli to pracownicy naukowcy KUL-u, duchowni gościnnie wykładający na uniwersytecie lub osoby zaprzyjaźnione z duszpasterzami.

Od 1967 r., zgodnie z postanowieniami regulaminu duszpasterstw akademickich, uwzględniano w programie pracy ośrodków specyficzne problemy różnych grup zawodowych. Odbywały się zatem zajęcia sprofilowane, przeznaczone dla studentów różnych uczelni, np. etyka lekarska lub etyka pracy inżyniera.

Ze względu na duże oddalenie domów studenckich KUL-u (w Krężnicy, na Poczekajce, przy ul. Sławińskiego) od kościoła akademickiego systematycznie rozwijana była także opieka duszpasterska nad ich mieszkańcami. Powstały tam ośrodki filialne z kaplicami, z czasem ustanowiono stałych kapelanów. Odprawiane były msze św., głoszone rekolekcje.

Duszpasterstwo współistniało z ruchami odnowy życia religijnego. W pierwszej połowie lat 70. uformowała się grupa młodych pracowników doktorantów z UMCS, z którą pracował o. Alfred Cholewiński⁴⁶. Na bazie tej grupy powstała pierwsza wspólnota neokatechumenalna, którą zapoczątkowali jezuici z parafii św. Piotra Apostoła na ul. Królewskiej, właśnie pod kierunkiem o. Cholewińskiego, a potem o. Floriana Pełki. Od początku lat 80. z inspiracji o. Kwiatkowskiego for-

⁴³ „Biuletyn Informacyjny KUL” 13 (1984), nr 1-2 (25-26), s. 112.

⁴⁴ Relacja o. Zdzisława Wojciechowskiego (maj 2017, zapis własny w zbiorach autorki).

⁴⁵ AKUL, Kancelaria Rektorska, Kościół Akademicki i Duszpasterstwo Akademickie, Informacja o działalności ośrodka Duszpasterstwa Akademickiego przy KUL w roku akademickim 1983/84 oraz pracy u progu nowego roku 1984/85, 25 X 1984.

⁴⁶ Relacja o. M. Paciuszkiewicza zanotowana 15 XII 2001 w Warszawie, s. XX.

mowała się Wspólnota Życia Chrześcijańskiego. Pod koniec lat 80. działała także grupa związane z ruchem *Comunione e Liberazione*⁴⁷.

Od końca lat 50. w różnej formie odbywały się spotkania dotyczące miłości, seksualności i życia w małżeństwie. Miały formę wykładów, spotkań ze specjalistami lub kazań w czasie nabożeństw wieczornych (np. cieszące się dużym zainteresowaniem cykle nauk „Przyjaźń – narzeczeństwo – małżeństwo” w maju i czerwcu 1958 r.)⁴⁸. Cenionym prelegentem był ówczesny wykładowca KUL-u benedyktyn o. Karol Meissner, który w czasie spotkań rozważał kwestie etyczne oraz zagadnienia dotyczące małżeństwa i płciowości. Wykorzystując własne doświadczenia z pracy w Płocku, w 1974 r. o. Mirosław Paciuszkiewicz wprowadził serię katechez „Przed nami małżeństwo”. Cieszyły się dużym powodzeniem, ale z inicjatywy prof. Marii Braun-Gałkowskiej wprowadzono korzystne modyfikacje. Pozostawiono możliwość udziału w wykładach otwartych dla szerokiego grona, ale jednocześnie od 1975 r. w trzech cyklach w ciągu roku akademickiego odbywały się katechezy w małych warsztatowych grupach⁴⁹. Ta formuła katechizacji i wsparcia dla par planujących zawarcie małżeństwa okazała się trafna pod względem merytorycznym. Cieszyła się też popularnością wśród studentów.

Z duszpasterstwem związani byli nie tylko studenci. W miarę upływu czasu w kręgu oddziaływania ośrodka pozostawało coraz więcej osób zakładających własne rodziny. W odpowiedzi na ich potrzeby od 1984 r. wprowadzono także spotkania grup małżeństw, w ramach których oprócz modlitwy wspólnie dyskutowano na temat problemów życia rodzinnego⁵⁰. Ojciec Paciuszkiewicz w Lublinie bliżej zainteresował się życiem par będących w związkach niesakramentalnych⁵¹. Opiekę duszpasterską nad nimi rozwinął w następnych latach, pracując w parafii św. Andrzeja Boboli w Warszawie⁵².

Poszerzenie przestrzeni wolności w latach 1980-1981 znalazło odzwierciedlenie w działalności duszpasterstwa. Chyba pierwszym sygnałem zmiany nastrojów

⁴⁷ J. BIAŁEK, *Ośrodek Duszpasterstwa Akademickiego*, w: *Księga pamiątkowa w 75-lecie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Wkład w kulturę polską w latach 1968-1993*, red. M. Rusecki, Lublin 1994, s. 738-739.

⁴⁸ T. ROSTWOROWSKI, H. CZUMA, *Duszpasterstwo Akademickie KUL 1918-1968*, w: *Księga jubileuszowa 50-lecia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, s. 305; relacja o. Huberta Czumy zanotowana 10 XI 2001 w Radomiu, w: R. MAĆKOWSKI, *Duszpasterstwo Akademickie KUL*, s. XVI.

⁴⁹ M. PACIUSZKIEWICZ, *Fascynacje duszpasterskie*, s. 78-79.

⁵⁰ AWMPJ, LU DA 14, Ogłoszenia duszpasterskie 1984.

⁵¹ Relacja Anny Wójtowicz.

⁵² Ojciec Mirosław Paciuszkiewicz jest autorem kilku publikacji na ten temat. Zob. *Tęsknota i głód. O ludziach żyjących w związkach niesakramentalnych*, Warszawa 1993; *Rozmowy, zdarzenia, przełomy. Zapiski duszpasterza osób żyjących w związkach niesakramentalnych*, Żąbki 2001.

i poczucia większej swobody w społeczności akademickiej była inicjatywa pracowników naukowych KUL-u, by od października 1980 r. w czwartkowe wieczory i cały dzień w pierwszy piątek miesiąca wprowadzona została adoracja Najświętszego Sakramentu. W 1981 r. pierwszy raz odbyły się wizyty duszpasterskie w domach akademickich Akademii Medycznej oraz UMCS (F i G). W czerwcu w święto Bożego Ciała z inicjatywy studentów uczelni państwowych na placu przed Chatką Żaka odprawiona została msza. Pierwszy raz w listopadzie 1980 r. w kronice ojców jezuitów wspomniana jest też msza św. odprawiona w rocznicę odzyskania niepodległości⁵³. Na terenie miasteczka akademickiego odbywało się nabożeństwo drogi krzyżowej. W listopadzie 1980 r. na prośbę studentów i za zgodą rektora duszpasterze odprawili mszę św. w intencji studentów KUL-u Piotra Opozdy i Piotra Szczudłowskiego, działaczy KPN aresztowanych z przyczyn politycznych⁵⁴. W 1981 r. w czasie strajków studenckich w Chatce Żaka ks. Jerzy Świerkowski zapewnił opiekę duszpasterską ich uczestnikom – codziennie odwiedzał ich, odprawiał mszę, wysłuchiwał spowiedzi⁵⁵.

Jak w każdym duszpasterstwie, studenci skupieni byli w tzw. grupach zainteresowań. Stale istniała grupa z udziałem osób posługujących w czasie liturgii (lektorzy). W spotkaniach formacyjnych uczestniczył m.in. ks. Wojciech Danielski, promotor odnowy liturgii w duchu Soboru Watykańskiego II, współtwórca Krajowego Duszpasterstwa Służby Liturgicznej⁵⁶.

Z różną systematycznością działały zespoły, które spotykały się dla pogłębionych rozważań biblijnych, etycznych czy (w 1975 r.) rozwijania osobowości. Stale istniała również grupa pomocy potrzebującym, licząca od kilku do około dwudziestu osób. Zapewniała wsparcie osobom starszym, chorym i samotnym, organizowała zajęcia dla dzieci z rodzin w trudnej sytuacji, a także pomoc żywnościową⁵⁷. W 1979 r. powstała grupa Troska o Trzeźwość, zainspirowana katechezą „Czy musimy być bezradni wobec klęski alkoholizmu?”⁵⁸

⁵³ AWMPJ, LU DA 1, Kronika vicerezydencji Lublin Nowotki 7, 1974-1981.

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ Relacja Anny Wójtowicz; relacja Huberta Pietrasa. Strajk studencki w Lublinie trwał niemal trzy tygodnie – od 24 listopada do 12 grudnia 1981 – był elementem ogólnopolskiego protestu szkół wyższych domagających się zagwarantowania większej autonomii uczelni w przygotowywanej ustawie o szkolnictwie wyższym. Bezpośrednią przyczyną protestu był konflikt wokół wyboru rektora w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Radomiu.

⁵⁶ Relacja Huberta Pietrasa.

⁵⁷ Relacja Anny Wójtowicz; AWMPJ, LU DA 1, Kronika vicerezydencji Lublin Nowotki 7, 1974-1981.

⁵⁸ AWMPJ, LU DA 1, Kronika vicerezydencji Lublin Nowotki 7, 1974-1981.

Działyły również grupy powołane doraźnie, jak Młodzieżowy Komitet Pomocy dla Repatriantów, którym opiekował się o. Stefan Miecznikowski. Studenci przynajmniej trzykrotnie jeździli do Białej Podlaskiej, gdzie było skupisko repatriantów z ZSRR, i tam w 1957 i 1958 r. zorganizowali świąteczne spotkania przed Wielkanocą i Bożym Narodzeniem⁵⁹.

Bardzo ważnym elementem pracy duszpasterstwa była pomoc charytatywna dla studentów. Już w sierpniu 1944 r. wznowiła działalność Bratnia Pomoc. Początkowo stowarzyszenie otrzymywało wsparcie państwowe – z Resortu Oświaty PKWN, potem z Ministerstwa Oświaty oraz z Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie. Pomagali też lubelscy rzemieślnicy, Izba Lekarska i Izba Aptekarska⁶⁰. W latach 1946-1949 pomoc świadczyła także Caritas Academica, pod opieką o. Jerzego Mirewicza, jako oddział diecezjalnego Caritasu⁶¹. Studentom pomagały lubelskie firmy i osoby prywatne⁶². Od 1950 r., po faktycznej likwidacji stowarzyszeń, tę działalność charytatywną przejęły agendy uniwersytetu i w dużym stopniu duszpasterze akademicki. Ubóstwo czy wręcz bieda dotykały studentów nie tylko z powojennych roczników. Doraźne potrzeby środowiska studenckiego były ogromne. „Trzeba by przyjść tej młodzieży z doraźną pomocą, podać jej życzliwą dłoń w rozlicznych potrzebach życiowych, których nie obejmuje żadna opieka oficjalna oparta z konieczności rzeczy na papierkach i działająca powoli”, zwracano uwagę w sprawozdaniu z działalności KUL-u i jego agend w 1953 r.⁶³ Prawie dekadę po zakończeniu wojny sytuacja studentów wciąż była trudna: „Braki ciepłej odzieży, obuwia, ubrań. Dużo młodzieży wycieńczonej, chorującej na awitaminozę, anemię, gruźlicę i serce”⁶⁴. W związku z tym stale powracającym problemem były fundusze, którymi dysponowali duchowni, by wspierać młodzież⁶⁵. W miarę możliwości organizowano dożywianie studentów, udzielano zapomóg pieniężnych.

⁵⁹ T. ROSTWOROWSKI, *Duszpasterstwo akademickie*, s. 76-77.

⁶⁰ AKUL, Kancelaria Rektorska, Inauguracja roku akademickiego 1954/55, Wykład opracowany na inaugurację roku akademickiego 1954/55, s. 3-4.

⁶¹ R. MAĆKOWSKI, *Duszpasterstwo Akademickie KUL*, s. 43-44.

⁶² T. ROSTWOROWSKI, *Duszpasterstwo akademickie*, s. 77.

⁶³ AAL, sygn. DzIV 3899, Kuria Biskupia w Lublinie, Protokół kontroli działalności Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego za rok akademicki 1952/53, XI 1953, s. 7.

⁶⁴ Tamże, Protokół kontroli działalności Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego za rok akademicki 1953/54, 5 XI 1954, s. 60. Podobne konstatacje formułowane były również w następnym roku. Zob. tamże, Protokół kontroli Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego za rok akademicki 1954/55 dokonanej przez Komisję powołaną przez Wielkiego Kanclerza, X 1955, s. 137.

⁶⁵ Tamże, Protokół kontroli działalności Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego za rok akademicki 1957/58, 7 XI 1958, s. 186. Zob. AKUL, Kancelaria Rektorska, Kościół Akademicki i Duszpasterstwo Akademickie, Sprawozdanie z pracy Duszpasterstwa Akademickiego za rok akademicki 1955/56.

W razie potrzeby opiekowano się chorymi, poszukiwano brakujących lekarstw. W czasie ogłoszeń przypominano lublinianom, że studenci poszukują stancji. Jeśli chodzi o odzież, sytuacja częściowo zmieniła się na korzyść, gdy od drugiej połowy lat 50. napływały do KUL-u dary od Polonii na Zachodzie. Fala pomocy rzeczowej i żywnościowej napłynęła z Zachodu zwłaszcza w latach 80. jako wyraz sympatii dla ruchu „Solidarności” oraz wsparcia dla polskiego społeczeństwa dotkniętego kryzysem ekonomicznym i represjami z przyczyn politycznych po wprowadzeniu stanu wojennego. Duszpasterstwo pośredniczyło w rozdzielaniu darów charytatywnych.

Duszpasterzom zależało na kompleksowym formowaniu młodych ludzi. Istotne było ich stałe i systematyczne zaangażowanie, powiązanie treści religijnych z różnymi formami aktywności. Od początku wznowienia działalności uniwersytetu po wojnie duchowni towarzyszyli studentom w czasie wypoczynku letniego i zimowego w ośrodkach KUL-u we Fromborku i Krynicy. Niektórzy duszpasterze, jak ojciec Tomasz Rostworowski, podchodzili do wyjazdów turystycznych z dużą pasją, a wszyscy chyba doceniali przydatność tej formy aktywności w formowaniu religijnym i budowaniu właściwych relacji między ludźmi. Już w pierwszych powojennych latach organizowane były wyjazdy wypoczynkowe w małych grupach, służące rekreacji, integracji i katechezie. Najczęściej młodzi ludzie z duszpasterzem wyruszali w góry, z czasem popularnym miejscem wypoczynku stało się Roztocze. W 1969 r. grupa, która odpoczywała w Bieszczadach z o. Hubertem Czumą, przeprowadziła prace porządkowe przy zniszczonej dawnej cerkwi w Zatwarnicy, która potem służyła miejscowej ludności jako kościół⁶⁶. Chyba od połowy lat 70. odbywały się wyjazdy do Lasów Kozłowieckich, z noclegiem w Wandzinie. Dostarczyły uczestnikom niezapomnianych przeżyć. Były atrakcyjnym wypadem turystycznym, połączonym z edukacją historyczną (młodzi ludzie odwiedzali groby powstańców styczniowych). Jak wszystkim formom aktywności w duszpasterstwie, wyjazdom towarzyszyła modlitwa⁶⁷.

Ze względu na ograniczenia paszportowe i koszt nie organizowano pielgrzymek zagranicznych aż do lat 70., kiedy dwukrotnie o. Andrzej Koprowski wyjechał z młodzieżą do Wiednia, Salzburga i Innsbrucka w Austrii, a potem do Peczu na Węgrzech⁶⁸. W 1981 r. o. Paciuszkiewicz zorganizował dla kilkunastu osób miesięczny wyjazd do Włoch i Szwajcarii⁶⁹.

⁶⁶ H. CZUMA, *Kartka z życia i pracy w duszpasterstwie akademickim*, s. VII.

⁶⁷ AWMPJ, LU DA 1, Kronika vicerezydencji Lublin Nowotki 7, 1974-1981; relacja Anny Wójtowicz.

⁶⁸ R. MAĆKOWSKI, *Duszpasterstwo Akademickie KUL*, s. 67.

⁶⁹ Relacja Anny Wójtowicz.

Duszpasterstwo oferowało również możliwość udziału w inicjatywach kulturalnych: prezentacjach filmów i towarzyszących im dyskusjach, koncertach muzycznych, występach poetyckich. Już w latach 50. powstały pierwsze zespoły chóru tradycyjnego i gregoriańskiego⁷⁰. Okresowo przy duszpasterstwie istniały grupy teatralne. Organizowano również imprezy towarzyskie z okazji świątecznych, np. andrzejki czy sylwester⁷¹.

W 1980 r. z inicjatywy o. Paciuszkiewicza odbyło się spotkanie studentów z duszpasterstwa i ich najbliższych rodzin. Pozostało w pamięci uczestników jako ważne przeżycie integrujące⁷².

W sumie od drugiej połowy lat 60. duszpasterstwo każdego dnia zapraszało studentów do udziału w różnych formach aktywności; łączono formy adresowane do szerokiego grona z pracą w niewielkich grupach tematycznych oraz z pracą indywidualną. W ten sposób duszpasterstwo odpowiadało na różne potrzeby młodych ludzi: poszukiwali nie tylko możliwości pogłębienia formacji religijnej, ale też integracji z grupą rówieśniczą, spędzenia czasu wśród osób podobnie myślących i postrzegających rzeczywistość. W niedzielnych i świątecznych mszach św. oraz rekolekcjach uczestniczyło w różnym okresie 2-4 tys. osób. Część studentów poszukiwała możliwości kontynuowania dotychczasowego nauczania i pogłębienia wiary w katechezach i pielgrzymkach. Liczni potrzebowali duchowego przewodnictwa. Duszpasterstwo odpowiadało na wszystkie te potrzeby.

W historii duszpasterstwa były oczywiście problemy. Stałym problemem przewijającym się w źródłach od lat 40. przez następnych kilka dekad były niewystarczające fundusze na funkcjonowanie kościoła akademickiego i niezbędne wyposażenie liturgiczne, remonty i przebudowy w kościele oraz pracę osób obsługujących kościół i duszpasterstwo (np. organisty)⁷³. Również część prelegentów wynagradzano honorariami. Wprawdzie istniały regulacje dotyczące finansowania duszpasterstwa, ale z różnych przyczyn te kwoty nie były wystarczające (niedofinansowane były np. obozy i wyjazdy turystyczno-religijne)⁷⁴. Uczestnicy duszpa-

⁷⁰ AAL, sygn. DzIV 3899, Kuria Biskupia w Lublinie, Protokół kontroli działalności Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego za rok akademicki 1952/53, XI 1953, s. 7; Protokół kontroli działalności Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego za rok akademicki 1953/54, 5 XI 1954, s. 60.

⁷¹ AWMPJ, LU DA 12, Ogłoszenia duszpasterskie 1982.

⁷² Relacja Anny Wójtowicz.

⁷³ Zob. korespondencję duszpasterzy akademickich z rektoratem KUL-u z różnych lat oraz sprawozdanie finansowe za rok akademicki 1986/87: AKUL, Kancelaria Rektorska, Kościół Akademicki i Duszpasterstwo Akademickie.

⁷⁴ Tamże, Komisja Episkopatu ds. KUL, Protokoły kontroli, Protokół sprawozdawczy z dokonanej analizy działalności poszczególnych agend Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego za rok akademicki 1966/67, s. 4-5.

sterstwa najczęściej nie odczuwali tych niedostatków finansowych. Doceniali za to poświęcenie duszpasterzy, którzy w zależności od sytuacji z własnych skromnych funduszy wspierali młodych ludzi. Z czasem dzięki różnym kontaktom duszpasterze potrafili np. tak zorganizować wyjazdy wypoczynkowe dla studentów, by ci ponosili minimalne koszty.

RELIGIA I POLITYKA

Zaangażowanie polityczne nie było celem działalności duszpasterstwa KUL, tak jak i innych ośrodków w kraju. Władze KUL-u (oraz Episkopat w odniesieniu do innych ośrodków) podejmowały kroki, by uniknąć nawet pozorów powiązania aktywności duszpasterstwa z polityką. Nieraz trudno było jednak uniknąć odniesień do polityki – konieczna była reakcja w obronie podstawowych praw i godności człowieka. Formacja religijna, moralna i społeczna stawiała uczestników duszpasterstw akademickich w opozycji ideowej do państwa komunistycznego i wartości, które reprezentowało. W opinii władz komunistycznych był to najlepiej zorganizowany segment działalności Kościoła. Funkcjonariusze SB, którzy byli inspiratorami i wykonawcami większości działań represyjnych wobec duszpasterstwa KUL, w 1963 r. charakteryzowali ośrodek jako narzędzie „transmisji politycznych interesów kleru w środowisku akademickim”, który całą swoją działalnością dąży do „ideologicznego podporządkowania sobie możliwie jak najwięcej młodzieży i przeciwstawienia jej władzy ludowej”⁷⁵. Język, w którym formułowano oceny, oraz gorliwość w inwigilowaniu i ograniczaniu aktywności duszpasterstw ewoluowały, wpisywały się w dynamikę relacji państwo – Kościół (i aktualnej polityki wobec KUL-u). Ośrodki były jednak stale obiektem zainteresowania organów władzy, zwłaszcza że począwszy od historii „Ruchu”, część działaczy opozycji wywodziła się z duszpasterstw.

W wypadku ośrodka przy KUL-u okres szczególnego zainteresowania i wzmożonych szykan to koniec lat 50. i lata 60. Działalność Kościoła miała być ograniczona do murów świątyń i sal katechetycznych. Dlatego wszelkie formy aktywności otwartej (np. pielgrzymki), ukierunkowanej na pozyskanie nowych osób (w tym wypadku spoza KUL-u), czy aktywność nieściśle religijna, jak wakacyjne obozy, oraz wypowiedzi publiczne wykraczające poza zagadnienia religijne podlegały

⁷⁵ AIPN Lu, sygn. 010/35, t. 1, Plan operacyjnych przedsięwzięć w sprawie operacyjnego rozpracowania na „Duszpasterstwo”, 15 I 1963, k. 22.

szczególnemu nadzorowi i szykanom ze strony władz⁷⁶. Ojciec Rostworowski kilkakrotnie był upominany przez Wydział ds. Wyznań w Lublinie i tamtejszy Urząd Spraw Wewnętrznych Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w związku ze spotkaniami formacyjnymi, które organizował w kaplicy sióstr Urszulanek przy ul. Narutowicza z udziałem lubelskiej inteligencji. Zarzucano mu również „tendencyjne” i „jątrzące” wypowiedzi, kiedy zwracał uwagę wiernym w czasie kazań, że ideologia PZPR jest nie do przyjęcia dla katolików⁷⁷.

W sposób szczególny lokalne władze starały się ograniczyć oddziaływanie duszpasterstwa w środowiskach uczelni państwowych. W maju 1960 r. na coroczną akademicką pielgrzymkę na Jasną Górę wyjechało z Lublina około 200 osób, zdecydowana większość spoza KUL-u, przede wszystkim z UMCS i Akademii Medycznej⁷⁸. Kolejny już rok studenci z Lublina zabrali przedwojenny sztandar Sodalicji Mariańskiej, co władze uznały za prowokację. Być może obydwie te okoliczności sprawiły, że przed następną pielgrzymką duszpasterze zostali wezwani do Urzędu Spraw Wewnętrznych Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, gdzie zakazano im organizowania wyjazdu do Częstochowy. W konsekwencji w 1961 r. na Jasną Górę pojechało tylko 60 osób. Duszpasterze stworzyli pozory, iż wyjazd nie miał charakteru zorganizowanego. Mimo to funkcjonariusze lubelskiej SB, po zebraniu szczegółowych informacji o pielgrzymach, sporządzili pismo z sugestiami szykan wobec uczestników wyjazdu: przeprowadzenia rozmów ostrzegawczych ze studentami KUL-u, ukarania administracyjnie duszpasterzy, a w stosunku do studentów uczelni państwowych podjęcia różnych kroków represyjnych, od usunięcia z akademika po wydalenie ze studiów⁷⁹. Nie wiadomo, czy te groźby zostały zrealizowane. Jest jednak prawdopodobne, że kilkakrotne wezwania duszpasterzy na rozmowy do Wydziału ds. Wyznań i Urzędu Spraw Wewnętrznych odniosły pewien skutek, bowiem w tym samym roku o. Rostworowski zakończył pracę w Lublinie. Być może przyczyniła się do tego także przewrotna akcja SB o kryptonimie „Teofil”, przeprowadzona w 1961 r. Akcja polegała na rozsyłaniu anonimów i rozpowszechnianiu plotek, które miały skompromitować m.in. o. Rostworowskiego oraz wzmocnić konflikty w środowisku akademickim, zwłaszcza

⁷⁶ Tamże, sygn. 018/173, cz. 1, Telegram naczelnika Wydziału IV KW MO w Lublinie do I zastępcy komendanta powiatowego MO ds. SB w Sanoku, 5 VII 1971, k. 314; Pismo naczelnika Wydziału IV KW MO w Rzeszowie, 24 VII 1971, k. 256.

⁷⁷ S.J. ROSTWOROWSKI, *Były więzień duszpasterzem akademickim w Lublinie*, s. 279-284.

⁷⁸ AIPN Lu, sygn. 08/267, t. 4, Informacja dotycząca niektórych wydarzeń na KUL, 30 V 1960, k. 56.

⁷⁹ Tamże, Informacja dotycząca udziału studentów z m. Lublina w pielgrzymce do Częstochowy w dniu 28 V 1961, 31 V 1961, k. 99.

między studentami świeckimi a studiującymi księżmi. Funkcjonariusze, realizując operację, wykorzystali atmosferę niepewności co do dalszych losów KUL-u. Napięcie wzmogły działania operacyjne SB prowadzone wśród studentów. Trudno jest zweryfikować opinię funkcjonariuszy o faktycznych efektach akcji, zwłaszcza informację, że w jej następstwie aktywność duszpasterstwa została mocno ograniczona, spadło zaufanie studentów do o. Rostworowskiego, a nawet przesądziło to o przeniesieniu duszpasterza z Lublina do innej placówki. Z pewnością jednak operacja stworzyła wśród uczestników duszpasterstwa atmosferę napięcia i wzajemnej podejrzliwości⁸⁰.

W drugiej połowie dekady oprócz nasilenia polityki antykościelnej – m.in. w związku z okresem Wielkiej Nowenny i przygotowaniem do obchodów milenijnych – na działania władz wobec duszpasterstw wpływ miały także nastroje w środowiskach młodzieżowych, które ujawniły się w okresie wydarzeń marcowych 1968 r. Dodatkowo duszpasterze pełniący posługę w ośrodku w tym okresie: ojcowie Jerzy Szelmeczka, Mieczysław Wołoszyn i Hubert Czuma byli postrzegani jako duchowni prezentujący postawę antykomunistyczną czy antypaństwową. Tak było np. po ogłoszeniu orędzia biskupów polskich do biskupów niemieckich w 1965 r. Propagandowa nagonka na Episkopat i konkretnie prymasa Wyszyńskiego skłoniła o. Huberta Czumę do zabrania głosu w tej sprawie. W czasie mszy św. wyjaśniał intencje i znaczenie orędzia. W pewnym sensie był to akt odwagi, bo jak wspomina, zdarzało się, że w czasie, gdy wygłaszał komentarze, niektórzy wychodzili z kościoła. Tekst orędzia został powielony, a studenci z duszpasterstwa zabrali głos na specjalnym wiecu zorganizowanym w Chatce Żaka przez KW PZPR⁸¹.

Fala szykan spadła na duszpasterzy i niektórych studentów w 1966 r. w związku z uroczystościami milenijnymi w Lublinie. Studenci KUL-u związani z duszpasterstwem spontanicznie przenieśli kopię obrazu Matki Bożej Częstochowskiej ulicami Lublina z katedry do kościoła uniwersyteckiego. Następnego dnia samochód-kaplica wiozący obraz został manifestacyjnie odprowadzony do rogatki miasta. Ojciec Czuma i studenci KUL-u zostali oskarżeni o spowodowanie nielegalnego zgromadzenia i ukarani wysokimi grzywnami⁸².

Ojcowie Czuma i Wołoszyn w 1967 r. wspierali swoją obecnością studentów KUL-u Zbigniewa Boczkowskiego i Tadeusza Madałę w czasie rozprawy przed Sądem Powiatowym w Lublinie. Studenci zostali oskarżeni o przepisywanie i roz-

⁸⁰ Tamże, t. 8, Notatka informacyjna dotycząca KUL-u, 8 V 1961, k. 177; M. SOBIEK, *Jak SB działała na KUL?*, „Gość Niedzielny” 2014, <http://lublin.gosc.pl/doc/1981106.Jak-SB-dzialala-na-KUL/2> (dostęp: 19 VIII 2016).

⁸¹ H. CZUMA, *Kartka z życia i pracy w duszpasterstwie akademickim*, s. VII.

⁸² *Milenium czy Tysiąclecie?*, red. B. Noszczak, Warszawa 2006, s. 164-171.

powszechnianie tekstów zawierających fałszywe informacje dotyczące stosunków polsko-radzieckich. Chodziło o fragment książki Józefa Czapskiego *Na nieludzkiej ziemi*, wydanej przez Instytut Literacki⁸³. W następnej dekadzie duszpasterze w różnych ośrodkach wielokrotnie udzielali pomocy i wsparcia osobom represjonowanym z przyczyn politycznych.

W czasie wydarzeń marcowych, wbrew faktom, to studentom KUL-u zarzucono inspirowanie wystąpień młodzieży w Lublinie⁸⁴. Był to dogodny pretekst dla władz politycznych, by domagać się usunięcia z uczelni studentów prezentujących antykomunistyczne i antypaństwowe poglądy oraz duszpasterzy akademickich o. Huberta Czumy i o. Mieczysława Wołoszyna. Pod koniec dekady kryzys duszpasterstwa związany był z dekonspiracją tajnej organizacji niepodległościowej „Ruch”, której współtwórcami byli bracia o. Czuma – Andrzej i Łukasz Czumowie. W 1970 r. pod zarzutem przynależności do nielegalnej organizacji aresztowano w kraju 75 osób, a wśród nich kilka związanych z KUL-em, m.in.: Łukasza Czumę, o. Huberta Czumę i o. Bronisława Srokę. W kręgu zainteresowania prokuratury i SB znaleźli się także uczestnicy duszpasterstwa, a kilkoro z nich było objętych śledztwem.

Sprawa „Ruchu” miała istotne znaczenie dla zdynamizowania działań SB wobec duszpasterstwa KUL. Stosunkowo liczna grupa działaczy „Ruchu” wywodziła się z ośrodka duszpasterskiego jezuitów w Łodzi, gdzie do 1963 r. pracował o. Czuma. W konsekwencji w materiałach operacyjnych i śledczych SB o. Czuma był uważany za „przywódcę duchowego” członków „Ruchu”, a duszpasterstwa akademickie uznano za „kuźnię kadr” niepodległościowej organizacji⁸⁵. Był to dodatkowy argument na rzecz wnikliwego zainteresowania SB ośrodkami duszpasterskimi.

Ciekawą formą politycznej dyskusji ideowej była pośrednia polemika o. Mieczysława Wołoszyna i dr. hab. Zdzisława Cackowskiego, pracownika naukowego UMCS i działacza PZPR. Cackowski był filozofem marksistowskim, autorem prac naukowych dotyczących m.in. zagadnień antropologicznych i teorii poznania. Je-

⁸³ Wspomnienie Wojciecha Czepczyńskiego, w: *70 lat duszpasterstwa akademickiego KUL*, s. 94. W marcu 1968 obydwaj zostali skazani na dwa lata aresztu. Zob. M. SOBIEK, *Dwa lata za prawdę o Katyniu*, „Kombatant” 2008, nr 3, s. 21-22.

⁸⁴ Zob. M. WRZESZCZ, *O Marcu '68 inaczej. W trzydziestą rocznicę lubelskiego marca*, http://biblioteka.teatrnn.pl/dlibra/Content/9139/O_marcu_68_inaczej.pdf (dostęp: 3 I 2018). Artykuł został zaczerpnięty z publikacji *W służbie wartościom. Księga pamiątkowa poświęcona Księdzu Biskupowi Profesorowi dr. hab. Kazimierzowi Ryczanowi z okazji 60-lecia urodzin*, Kielce 1999.

⁸⁵ Zob. *Działania Służby Bezpieczeństwa wobec organizacji „Ruch”*, wstęp, wybór i oprac. P. Byszewski, Warszawa 2008; M. PRZYBYSZ, *Wyspy wolności. Duszpasterstwa akademickie w Łodzi 1945-1989*, Łódź 2008, s. 127-128.

zuita dyskutował ze studentami na temat jego książki *Główne zagadnienia i kierunki filozofii* wydanej w 1969 r., zabierał głos w czasie homilii w sprawie wypowiedzi filozofa. Cackowski, prawdopodobnie sprowokowany dodatkowo pytaniami studentów, komentował słowa duszpasterza na wykładach⁸⁶.

W latach 70. i w następnej dekadzie o duszpasterstwie KUL wielu studentów mówiło, że ma charakter wyłącznie religijny i przeciwstawiali je np. ośrodkowi prowadzonemu w latach 1972-1981 przez o. Ludwika Wiśniewskiego przy klasztorze dominikanów na ul. Złotej czy prowadzonemu przez ks. Piotra Tarnowskiego przy kościele Świętego Ducha. Charakter duszpasterstwa KUL w tym okresie, jak się wydaje, zdeterminowało kilka czynników. Aresztowanie o. Czumy i o. Bronisława Sroki, wówczas doktoranta na KUL-u i duszpasterza pomocniczego w domach akademickich na Poczekajce i przy ul. Sławińskiego, oraz przesłuchania uczestników duszpasterstwa spowodowały zahamowanie pracy ośrodka. Władze KUL-u oczekiwały wyciszenia atmosfery wokół duszpasterstwa i kontynuowania pracy w kierunku, który zapewni mu niezakłóconą działalność. Istotne okazały się zmiany personalne.

Nowym duszpasterzem akademickim i duszpasterzem diecezjalnym został o. Andrzej Koprowski. Ojciec Koprowski regularnie spotykał się z funkcjonariuszami SB. W latach 1971-1977 odnotowane zostały 34 rozmowy. Formalnie został zarejestrowany jako tajny współpracownik SB⁸⁷. Współcześnie o. Koprowski potwierdza swoje kontakty z funkcjonariuszami, choć zaprzecza, by miały charakter sformalizowanej współpracy. Wyjaśnia, że te spotkania były elementem celowo przyjętej strategii postępowania wobec władz. Duszpasterstwo akademickie było przedmiotem rutynowanych działań operacyjnych. W wypadku ośrodka przy KUL-u były one wzmożone z powyżej podanych przyczyn. Ojciec Koprowski twierdzi, że w obawie przed dalszymi szykanami wobec uczestników duszpasterstw zabiegał o to, by ośrodek koncentrował się na sprawach ściśle religijnych; informował funkcjonariuszy SB o pracy ośrodka, chcąc w ten sposób uniknąć nękania studentów. Zachowane notatki funkcjonariuszy SB ze spotkań z duszpasterzem rzucają pewne światło na charakter tych kontaktów i treść rozmów. Pokazują, że o. Koprowski podjął swego rodzaju grę. Sam opowiadał o planowanych przedsięwzięciach, np. wyjazdach w czasie ferii, i podejmował deklaracje co do ograniczenia liczby uczestników, licząc że poinformowani funkcjonariusze

⁸⁶ Relacja o. Huberta Czumy zanotowana 10 XI 2001 w Radomiu, s. XVI; relacja o. J. Świerkowskiego zanotowana 15 XII 2001 w Warszawie, s. XXIII; AIPN Lu, sygn. 018/173, Doniesienie, 22 XII 1970, k. 169.

⁸⁷ Zob. B. NOSZCZAK, *Przypadek „Studenta”*. Kontakty o. Andrzeja Koprowskiego SJ ze Służbą Bezpieczeństwa PRL (1968-1987), „Przegląd Powszechny” 2007, nr 7-8, s. 135-198.

nie będą ingerowali w pracę ośrodka. Chciał, by duszpasterstwo było postrzegane jako miejsce otwarte na dialog, niezajmujące się polityką i dlatego niestanowiące zagrożenia dla ustroju⁸⁸.

W drugiej połowie lat 70. i w następnej dekadzie na wspólnych sympozjach duszpasterzy toczyły się dyskusje na temat właściwego modelu pracy duchownego w środowisku akademickim w kontekście sytuacji społeczno-politycznej w kraju⁸⁹. Odnosząc się do efektów działalności duszpasterstw akademickich, o. Hubert Czuma sformułował krytyczną ocenę. Jego zdaniem stwierdzenie, że nie zajmują się polityką, było fałszywe. Ewangelię należało wnieść także do polityki. Ubolewał, że niezbyt jasno i w stopniu niewystarczającym artykułowany był problem odpowiedzialności młodych ludzi za rozwój społeczeństwa zgodnie z wartościami chrześcijańskim i niedostatecznie przygotowywano młodych ludzi do aktywności w tym kierunku. Jego zdaniem niewielu młodych katolików zaangażowało się w powstanie i rozwój ruchu „Solidarności”. Oceniał, że wydarzenia lat 1980-1981 wystawiły niezbyt chlubne świadectwo działającym wówczas duszpasterstwom akademickim, gdyż młodzież akademicka nie rozumiała tych przemian i niedostatecznie wykorzystwała stworzone możliwości. „Przyzwyczaili się od lat, że ze swoją religijnością trzeba się przyczać”, konkludował⁹⁰.

Jeśli weźmie się pod uwagę aktywność duszpasterstwa, to od początku lat 70. ośrodek przy KUL-u rozwijał się dynamicznie. Z punktu widzenia duszpasterzy był to okres pracy niezakłóconej zewnętrznymi interwencjami⁹¹. Wprawdzie duchowni związani z ośrodkiem przy KUL-u nie angażowali się bezpośrednio w działania polityczne, ale nie oznacza to, że bieżące wydarzenia nie znajdowały tam oddźwięku. Dyskusje również dotyczące zagadnień politycznych toczyły się w wąskim gronie zaprzyjaźnionych osób. Duszpasterstwo stanowiło płaszczyznę poznania się ludzi, wymiany i uzgadniania poglądów. Ci, którzy chcieli organizować się i angażować w działalność polityczną, czynili to jednak poza duszpasterstwem. Ojciec Paciuszkiewicz, zapytany o wydarzenia radomskie w 1976 r. i pomoc osobom represjonowanym, stwierdził, że inicjatywy wsparcia dla osób prześladowanych z przyczyn politycznych w 1976 r. nie pojawiły się. Wska-

⁸⁸ M. CHOMA-JUSIŃSKA, *Środowiska opozycyjne na Lubelszczyźnie 1975-1980*, Warszawa-Lublin 2009, s. 374-375.

⁸⁹ A. PRZYBECKI, *Między poczuciem zagrożenia a potrzebą obecności*, s. 142 nn.

⁹⁰ H. CZUMA, *Kartka z życia i pracy w duszpasterstwie akademickim*, s. II-IV; A. PRZYBECKI, *Urzeczywistnianie się Kościoła w środowisku akademickim. W poszukiwaniu koncepcji duszpasterstwa studentów w Polsce*, Poznań 1986, s. 121-122.

⁹¹ Relacja o. Mirosława Paciuszkiewicza zanotowana 15 XII 2001 w Warszawie, s. XXI.

zał dopiero okres stanu wojennego⁹². Tymczasem to właśnie wśród studentów KUL-u związanych z duszpasterstwem dominikanina o. Wiśniewskiego zrodziła się jedna z pierwszych inicjatyw pomocowych dla robotników represjonowanych w czerwcu 1976 r.⁹³

Sytuacja zmieniała się w latach 80. Zwłaszcza po wprowadzeniu stanu wojennego charakterystycznym zjawiskiem była intensywniejsza niż dotychczas działalność społeczno-polityczna studentów. W tym kontekście warto odnotować, że w 1983 r. duszpasterzem akademickim został o. Zdzisław Wojciechowski, który pracował w ośrodku do 1985 r. Związany był z opozycją w Krakowie od 1976 r., gdzie angażował się w działania formacyjne i wydawnicze. W Lublinie współpracował z redakcją podziemnego pisma „Spotkania”, prowadził kolportaż niezależnych wydawnictw oraz zaangażował się w działalność wszechniczy i grupy ekspertów przy podziemnych władzach lokalnej „Solidarności” – Tymczasowym Zarządzie Regionu Środkowo-Wschodniego⁹⁴.

W ciągu dwóch lat jego pracy w duszpasterstwie zorganizowano kilka spotkań z udziałem prelegentów, którzy mogli być źle widziani przez władze. Rzeczywiście, spotkanie dotyczące zagadnień katolickiej nauki społecznej i ekonomii, zaplanowane w listopadzie 1984 r., wywołało ostrzegawcze komentarze ze strony Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz wojewody, przekazane następnie biskupowi ordynariuszowi Bolesławowi Pylakowi i władzom KUL-u. Spotkanie odbyło się jednak bez przeszkód i nie wywołało dalszych konsekwencji⁹⁵.

Wyrazem poszukiwania form aktywności łączącej formację duchową z działaniami publicznymi było powołanie pod koniec 1988 r. Stowarzyszenia Katolickiej Młodzieży Akademickiej „Unia Młodych”. Nawiązywało do przedwojennych młodzieżowych organizacji katolickich. Skupiało studentów wszystkich uczelni państwowych Lublina, choć wiodącą była rola środowiska KUL-u. SKMA „UM” zostało zarejestrowane 18 stycznia 1989 r. Działo niezależnie od duszpasterstwa, ale duchowni związani z ośrodkiem, m.in. o. Jerzy Białek, roztaczali opiekę duchową nad działaczami stowarzyszenia⁹⁶.

⁹² Tamże.

⁹³ *Formacja Ludwik*, s. 72-74; M. CHOMA-JUSIŃSKA, *Środowiska opozycyjne na Lubelszczyźnie*, s. 135-138.

⁹⁴ Szerzej: M. DĄBROWSKI, *Zdzisław Wojciechowski*, w: *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976-1989*, t. 2, red. naczelny G. Waligóra, Warszawa 2012, s. 487.

⁹⁵ Relacja o. Zdzisława Wojciechowskiego (maj 2017, zapis własny w zbiorach autorki).

⁹⁶ Zob. Z. BARAN, M. KAPALSKI, *Zarys historii Stowarzyszenia Katolickiej Młodzieży Akademickiej „Unia Młodych”*, Lublin 1998.

Duszpasterze w tym okresie starali się tak działać, by związaną z nimi młodzież uformować, pomóc im stać się dojrzałymi chrześcijanami, wskazać przestrzenie aktywności społecznej warte zaangażowania zgodnie ze wskazaniami Ewangelii. Duszpasterstwa funkcjonowały w ramach wyznaczonych statutem i doraźnymi wskazaniami Episkopatu. Ale kierujący nimi duchowni naturalnie różnili się co do wizji aktywności ośrodków. „Polityka była jednak obecna w duszpasterstwie, tylko nie wprost, to było takie »meta«”, wspomina jedna z jego uczestniczek⁹⁷.

Poza działaniami operacyjnymi prowadzonymi przez SB organy władzy wykorzystywały wszelkie możliwe furtki prawne, by hamować aktywność duszpasterstw. Stosunkowo częstą formą szykan było ograniczanie wyjazdów wypoczynkowych. Łatwym narzędziem wykorzystywanym do zamykania obozów były przepisy sanitarno-epidemiologiczne czy brak zameldowania⁹⁸. Notatka Aleksandra Merkera, wieloletniego wysokiego urzędnika Urzędu do Spraw Wyznań, dotycząca możliwości karania administracyjnego duszpasterzy akademickich w Krakowie wskazuje, jak wiele przepisów prawnych analizowanych było pod kątem przydatności dla polityki represyjnej urzędu: przepisy o zgromadzeniach, prawo budowlane, rozporządzenie dotyczące przedsięwzięć rozrywkowych (to odnośnie do zabaw tanecznych w duszpasterstwach, a nawet tzw. herbatek). „Nie można natomiast karać za organizowanie przez oo. Dominikanów porad w sprawach światopoglądowych, jeżeli mają one charakter porad indywidualnych”, z żalem konkludował Merker⁹⁹.

PODSUMOWANIE

Duszpasterstwo akademickie KUL było najstarszym i największym ośrodkiem w Lublinie, od 1967 r. pełniło funkcję duszpasterstwa diecezjalnego. Na tle innych placówek w mieście wyróżniało się systematyczną i wielopłaszczyznową posługą w środowisku akademickim. Sami duszpasterze pytani o specyfikę ośrodka zwracali uwagę na te typowe dla ojców jezuitów: modlitwy w duchu ignacjańskim, ćwiczenia duchowe w życiu codziennym, duża waga przykładana do dni skupienia.

⁹⁷ Relacja Anny Tchórzewskiej.

⁹⁸ H. CZUMA, *Kartka z życia i pracy w duszpasterstwie akademickim*, s. V-VI,

⁹⁹ Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 82/35, Notatka na temat duszpasterstwa akademickiego, 16 XII 1965, k. 137.

W pracy duszpasterzy istotną rolę odgrywały formy, które dawały możliwość pracy indywidualnej lub w małej elitarnej grupie.

Cele działalności duszpasterstwa odnoszą się do sfery postaw, wartości, zachowań, dlatego ocena efektów jego oddziaływania, zwłaszcza w perspektywie kilkudziesięciu lat, jest bardzo trudna. Duszpasterstwo działało w określonych warunkach politycznych i ten kontekst też powinien być uwzględniany. Jego aktywność w dużym stopniu odzwierciedlała trendy i zjawiska obecne także w innych ośrodkach w kraju, np. co do światopoglądu studentów, poziomu religijności, postaw życiowych.

Można spojrzeć na duszpasterstwo przez pryzmat liczb. Procentowo zaangażowanie studentów Lublina w działalność w duszpasterstwie nie odbiegało od innych ośrodków w kraju. Od końca lat 60. i na początku następnej dekady do duszpasterstw uczęszczało z różną częstotliwością 3-5 procent studentów. Wedle szacunków z lat 1969-1970 r. na ponad 12 tys. studentów dziennych w mszach niedzielnych w kościele akademickim uczestniczyło nawet 5500 młodych ludzi (ale częściej zestawienia dla tego okresu wskazują na przeciętny udział około 3 tys. osób). Konferencje organizowane w kościele akademickim gromadziły od 100 do 300 osób. Szczegółowo zostały policzone dane dla 1969 r.: w 74 spotkaniach w lokalu duszpasterstwa brało udział średnio po 55 osób. W sumie różne ośrodki w Lublinie skupiały na katechezach około 500-700 słuchaczy¹⁰⁰. Grupa najaktywniejszych osób w duszpasterstwie KUL w tym okresie miała liczyć około 40 osób. W następnej dekadzie w środowiskach akademickich wzrosła popularność duszpasterstw. Według danych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z 1976 r. w skali kraju z duszpasterstwami zetknęło się około 10 procent studentów dziennych. Najwięcej, bo około 29 procent, w Krakowie¹⁰¹. W 1976 r. na 18 700 studentów w Lublinie w rekolekcjach miało uczestniczyć około 3700 osób. To tylko szacunki, bo frekwencja w kościele akademickim i lokalu duszpasterstwa zależała od wielu czynników, m.in. dynamiki zajęć na uczelni. Trudno jest też stwierdzić, jakie kryteria zostały przyjęte np. dla wyróżnienia „aktywu” duszpasterstwa.

Od początku ośrodek był pomyślany jako adresowany do całej społeczności studenckiej. Niewątpliwym sukcesem duszpasterstwa KUL było włączenie do pracy w ośrodku studentów wszystkich lubelskich uczelni państwowych, zintegrowanie tych kilku procent spośród nich. Relacje liczbowe uczestników duszpasterstwa

¹⁰⁰ AIPN Lu, sygn. 18/173, Notatka służbowa dotycząca sprawozdania sporządzonego przez o. Czumę o stanie duszpasterstwa akademickiego w diecezji lubelskiej za rok 1969, 23 VI 1970, k. 73.

¹⁰¹ K. JARKIEWICZ, *Duszpasterstwa akademickie Krakowa*, s. 260-261.

z poszczególnych uczelni w przybliżeniu odzwierciedlały liczbę studiujących w poszczególnych placówkach. Studenci KUL-u stanowili kilkanaście procent społeczności studenckiej. W ramach zajęć podstawowych na KUL-u oraz cyklicznych sympozjów teologicznych, filozoficznych, socjologicznych czy psychologicznych poruszano wiele tematów omawianych na spotkaniach w duszpasterstwie. Z punktu widzenia wielu studentów KUL-u edukacja prowadzona w ramach kursu uniwersyteckiego zapewne w wystarczającym stopniu spełniała ich potrzeby. Zapewne z tych względów zwłaszcza w ostatnich dwóch dekadach młodzi ludzie z uczelni państwowych, studenci, ale też i młodzi pracownicy naukowcy, byli grupą najliczniejszą. Według szacunków z 1968 r. wśród uczestników spotkań studenci KUL-u stanowili najczęściej około 25-30 procent, a niekiedy tylko kilkanaście procent. W wielu inicjatywach przeważali studenci UMCS, zwłaszcza z Wydziału Matematyczno-Fizyczno-Chemicznego. Na cieszącą się popularnością katechezy akademickie w roku akademickim 1977/78 zapisało się około 1000 osób. W tej grupie było 390 osób z UMCS, 306 z Akademii Rolniczej, 138 z KUL-u, 87 z Akademii Medycznej, 33 z Politechniki Lubelskiej oraz 46 osób spoza środowiska akademickiego.

Trochę inaczej wyglądały proporcje w wypadku cyklu spotkań „Przed nami małżeństwo”, które odbyły się jesienią 1977 r., ale również tutaj dominowali studenci z uczelni państwowych: spośród 185 osób 56 to studenci UMCS, 68 – Akademii Rolniczej, 21 – KUL-u, 16 – Akademii Medycznej, 14 – Politechniki Lubelskiej oraz 10 osób spoza środowiska akademickiego¹⁰².

Dodatkowo lista uczestników katechez zdaje się potwierdzać tendencję charakterystyczną dla innych duszpasterstw, że wśród nich przeważały kobiety (np. w roku akademickim 1983/84 na około 600 osób zapisanych na katechezy tylko 216 to mężczyźni¹⁰³).

Duszpasterstwo KUL nie było raczej wiodącym ośrodkiem, jeśli chodzi o formy pracy. Wydaje się, że wdrażano je na wzór innych ośrodków. Jednak dzięki KUL-owi w Lublinie, obok Krakowa, Warszawy i Poznania, duszpasterstwo mogło korzystać z wiedzy najlepiej wykształconej kadry teologów i specjalistów innych dyscyplin. Prowadzili wykłady i konwersatoria oraz świadczyli posługę sakramentalną.

Wartości wyniesione z duszpasterstwa towarzyszyły aktywności studentów poza ośrodkiem. W wypadku osób najbardziej aktywnych można przyjąć, iż

¹⁰² APWMJ, sygn. LU DA 1, Kronika vicerezydencji Lublin Nowotki 7, 1974-1981.

¹⁰³ J. ŚRUTWA, *Strona organizacyjna życia religijnego w lubelskim środowisku uniwersyteckim*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski. Wybrane zagadnienia z dziejów uczelni*, s. 339.

uczestniczyli także w innych formach działalności w ramach organizacji społecznych, w harcerstwie czy PTTK, a po zakończeniu studiów prowadzili działalność publiczną (lub czynią to obecnie).

Wprawdzie najczęściej duszpasterze kierujący ośrodkiem związani byli z Lublinem przez kilka lat, ale dla wypracowania efektywnych form pracy duszpasterstwa znacznie bardziej korzystne byłoby zachowanie większej ciągłości posługi. Odejście w 1986 r. o. Świerkowskiego oraz duża zmienność duszpasterzy w końcu dekady nałożyły się na kryzys w środowiskach młodzieżowych. W konsekwencji od lat 80. znacznie osłabła działalność ośrodka¹⁰⁴.

Można oczywiście zapytać, czy skala oddziaływania duszpasterstwa na środowisko studenckie była wystarczająca. Okresowo w różnych wypowiedziach duszpasterzy powracał problem zmobilizowania studentów do regularnego i stałego udziału w duszpasterstwie. Duchowni dostrzegali skutki polityki laicyzacji i ateizacji prowadzonej przez władze partyjne.

W kronikach prowadzonych przez duszpasterzy odnaleźć można ich refleksje dotyczące różnych form działalności ośrodka, wyrazy zadowolenia i docenienia aktywności młodzieży lub krytyczne uwagi. Duszpasterze oczekiwali większej inicjatywy i zaangażowania katolickiej inteligencji. Dotyczyło to również prelegentów, którzy chcieli współpracować z duszpasterstwem.

Różne motywacje towarzyszyły młodym ludziom, którzy uczestniczyli w duszpasterstwie. Z duszpasterstwa wychodzili z bagażem doświadczeń, wśród których cenne było pogłębienie formacji duchowej, ukształtowana potrzeba funkcjonowania w ramach wspólnoty religijnej, świadomość wagi dawania świadectwa. Cenne były także ich doświadczenia nie dotyczące sfery religijnej, np. umiejętności organizacyjne, działalność w grupie.

Już w latach 60. widoczne było tworzenie się wspólnot wokół duszpasterzy, podtrzymywanie więzi mimo zakończenia studiów czy wyjazdu duchownego – ten integracyjny aspekt duszpasterstwa był jeszcze bardziej wyraźny. Dodatkowo ośrodek oferował takie formy aktywności, które były adresowane do absolwentów studiów (grupa absolwencka zainicjowana przez o. Paciuszkiewicza czy poradnictwo małżeńskie). To naturalny proces, jeśli weźmie się pod uwagę, że duszpasterstwo miało objąć swoim zasięgiem całą społeczność akademicką, nie tylko studentów.

Duszpasterstwo KUL w całej swojej powojennej historii było ważnym ośrodkiem kształtowania duchowego i moralnego lubelskiej inteligencji. Oddziaływało masowo, ale także formowało elitę społeczeństwa katolickiego. Jego niewątpliwą

¹⁰⁴ Tamże, s. 341.

zasługą było zintegrowanie tych kilku procent społeczności akademickiej, która uczestniczyła w pracy ośrodka. Nadanie o. Hubertowi Czumie w 2016 r. tytułu honorowego obywatela Lublina jest wyrazem docenienia roli, jaką odegrało w życiu publicznym Lublina duszpasterstwo, związani z nim duchowni i wychowankowie.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

ARCHIWUM AKT NOWYCH

zespół Urząd do Spraw Wyznań

ARCHIWUM INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ, ODDZIAŁ W LUBLINIE

sygn. 08/267

sygn. 020/331

sygn. 010/35

sygn. 018/173

ARCHIWUM ARCHIDIECEZJALNE LUBELSKIE

sygn. DzIV 3899

sygn. DzIV 3990

ARCHIWUM UNIWERSYTECKIE KATOLICKIEGO UNIWERSYTETU LUBELSKIEGO

Kancelaria Rektorska

ARCHIWUM WIELKOPOLSKO-MAZOWIECKIEJ PROWINCJI JEZUITÓW W WARSZAWIE

LU DA 1

LU DA 12

RELACJE I WSPOMNIENIA

Relacja Andrzeja Pałuchowskiego (2016)

Relacja Huberta Pietrasa (2016)

Relacja Anny Tchórzewskiej (2009)

Relacja Anny Wójtowicz (2016)

Wspomnienie Tadeusza Mierkowskiego, Marii Kunowskiej-Porębniej, Wojciecha Czepczyńskiego, w: *70 lat Duszpasterstwa Akademickiego KUL. Księga jubileuszowa*, red. P. Twardecki, M. Guzewicz, Lublin 2016.

KSIĄŻKI I ARTYKUŁY

BIAŁEK J., *Ośrodek Duszpasterstwa Akademickiego*, w: *Księga pamiątkowa w 75-lecie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Wkład w kulturę polską w latach 1968-1993*, red. M. Rusecki, Lublin 1994, s. 738-739.

CHOMA-JUSIŃSKA M., *Środowiska opozycyjne na Lubelszczyźnie 1975-1980*, Warszawa-Lublin 2009.

DĄBROWSKI M., *Zdzisław Wojciechowski*, w: *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976-1989*, t. 2, red. naczelny G. Waligóra, Warszawa 2012.

DEREWENDA R., *Dzieło wiary. Historia Ruchu Światło-Życie*, Kraków 2010.

Działania Służby Bezpieczeństwa wobec organizacji „Ruch”, wstęp, wybór i oprac. P. Byszewski, Warszawa 2008.

- Formacja Ludwik. Duszpasterstwo akademickie w Lublinie 1971-1981*, red. M. Choma-Jusińska, M. Żórawska, Lublin 2011.
- JARKIEWICZ K., *Duszpasterstwa akademickie Krakowa po II wojnie światowej*, Kraków 2004.
- Kościół i opozycja na Lubelszczyźnie w dokumentach SB 1971-1983*, wstęp, wybór źródeł i opracowanie M. Sobieraj, Lublin 2009.
- ŁATKA R., *Problemy metodologiczne w prowadzeniu badań na temat historii Kościoła katolickiego w Polsce „ludowej”*. *Przegląd badań, postulatory badawcze*, „Dzieje Najnowsze” 2016, nr 1, s. 221-231.
- MAĆKOWSKI R., *Duszpasterstwo Akademickie KUL*, Lublin 2002 (praca magisterska napisana pod kierunkiem Henryka Gapskiego) – mps w AKUL.
- Milenium czy Tysiąclecie?*, red. B. Noszczak, Warszawa 2006.
- NOSZCZAK B., *Przypadek „Studenta”. Kontakty o. Andrzeja Koprowskiego SJ ze Służbą Bezpieczeństwa PRL (1968-1987)*, „Przegląd Powszechny” 2007, nr 7-8, s. 135-198.
- PACIUSZKIEWICZ M., *Drobiazgi pisane prozą*, Warszawa 2011.
- PACIUSZKIEWICZ M., *Fascynacje duszpasterskie. Wspomnienia – rozważania*, Ząbki 1990.
- PRZYBECKI A., *Między poczuciem zagrożenia a potrzebą obecności. Koncepcja duszpasterstwa akademickiego w Polsce po przełomie 1989 r.*, Poznań 1999.
- PRZYBECKI A., *Urzeczywistnianie się Kościoła w środowisku akademickim. W poszukiwaniu koncepcji duszpasterstwa studentów w Polsce*, Poznań 1986.
- PRZYBYSZ M., *Wyspy wolności. Duszpasterstwa akademickie w Łodzi 1945-1989*, Łódź 2008.
- ROSTWOROWSKI S.J., *Były więzień duszpasterzem akademickim w Lublinie*, w: *Pomagał w sercach odnajdywać Boga. Sto i więcej wspomnień świadków życia ojca Tomasza Rostworowskiego TJ*, oprac. T. Pronobis, S.J. Rostworowski, Lublin 2010.
- SOBIERAJ M., *Dwa lata za prawdę o Katyniu*, „Kombatant” 2008, nr 3, s. 21-22.
- SOBIERAJ M., *Jak SB działała na KUL?*, „Gość Niedzielny” 2014, <http://lublin.gosc.pl/doc/1981106>. Jak-SB-dzialala-na-KUL/2 (dostęp: 19 VIII 2016).
- SOBIERAJ M., *Między oporem a lojalnością. Działania SB wobec KUL na przykładzie rozpracowania prof. Jerzego Kłoczowskiego*, oprac. dokumentów M. Mroczek, Lublin 2015.
- SPODENKIEWICZ P., *Ksiądz Stefan Miecznikowski. Jezuita i harcerz*, Łódź 2010.
- ŚRUTWA J., *Strona organizacyjna życia religijnego w lubelskim środowisku uniwersyteckim*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski. Wybrane zagadnienia z dziejów uczelni*, red. G. Karolewicz, M. Zahajkiewicz, Z. Zieliński, Lublin 1992, s. 335-342.
- TARNOWSKI P., *Duszpasterstwo akademickie w Lublinie w latach 1918-1939*, rozprawa doktorska napisana w Instytucie Teologii Pastoralnej na Wydziale Teologicznym KUL pod kierunkiem ks. prof. dr hab. Adama Szafrąńskiego, Lublin 1981.
- TARNOWSKI P., *Inicjatywy duszpasterskie w lubelskim środowisku akademickim w latach 1918-1939*, w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski. Wybrane zagadnienia z dziejów uczelni*, red. G. Karolewicz, M. Zahajkiewicz, Z. Zieliński, Lublin 1992, s. 327-334.

DUSZPASTERSTWO AKADEMICKIE KUL 1944-1989

JAKO OŚRODEK FORMACYJNY LUBELSKIEGO ŚRODOWISKA AKADEMICKIEGO

Streszczenie

Duszpasterstwo akademickie KUL było najstarszym i największym ośrodkiem w Lublinie, od 1967 r. pełniło funkcję duszpasterstwa diecezjalnego. Na tle innych placówek w mieście wyróżniało się systematyczną i wielopłaszczyznową posługą w środowisku akademickim. Duszpasterstwo KUL w całej swojej powojennej historii było ważnym ośrodkiem kształtowania duchowego i moralnego

lubelskiej inteligencji. Oddziaływało masowo, ale także formowało elitę społeczeństwa katolickiego. Jego niewątpliwą zasługą było zintegrowanie tych kilku procent społeczności akademickiej, która uczestniczyła w pracy ośrodka.

Słowa kluczowe: Katolicki Uniwersytet Lubelski; duszpasterstwo; formacja; Sobór Watykański II.

THE UNIVERSITY CHAPLAINCY
OF THE CATHOLIC UNIVERSITY OF LUBLIN (1944-1989)
AS A FORMATION CENTER FOR THE LUBLIN ACADEMIC COMMUNITY

S u m m a r y

The paper in the synthetic way presents history of the university chaplaincy of Catholic University of Lublin during the years 1944-1989. It was the oldest and the most influential center of pastoral work in Lublin. It discusses the most important forms of activity (religious and intellectual formation, charity work). The author also draws attention to the political context of pastoral activity. The article emphasizes ways and methods the chaplaincy accomplished its essential goal: to create a mature Christians who consciously and responsibly effect on their social environment.

Key word: the university chaplaincy; Catholic University of Lublin; pastorate work; religious formation; Vatican II.

